

EIZ U MEDIJIMA

VELJAČA 2017.

ODUSTATI OD PROMJENA ZNAČI PRIZNATI PORAZ?

Budućnost se sastoji od sadašnjeg trenutka

Autor: Zlatko Miliša

Formiranje osobnog i nacionalnog identiteta povezano je s (ne)jasnom percepcijom budućnosti. Ljudi žive u zabludi da nemaju poticaja za nove početke. Izgubljene su samo one bitke koje nisu započete.

Vrtimo se u krugu od bespomoćnosti do pobune, od anemičnosti do očaja, kao da ništa ne naučismo iz vlastitih i društvenih stranputica. Negirati ih ili skrivati znači odustati od promjena. U pravu je E. Fischer kad kaže: "Samo ako budućnost postane jača od prošlosti, pokrene se sadašnjost." Cijelo nas povijesno iskustvo upozorava da bez hrabrosti čovjek nikada "ne bi dostigao ono što je moguće kada ne bi stalno iznova posezao za onim što je nemoguće" (M. Weber). Za društvene i osobne promjene nikada nije kasno. Velikan Gandhi nas opominje: "Živite kao da ćete sutra umrijeti. Učite kao da ćete živjeti zauvijek."

DUŽNIČKA DOKTRINA

Kako možemo na prošlost i sadašnjost gledati sa sumnjom, a očekivati vedriju budućnosti? Kakve su posljedice kada drukčije gledamo na osobnu budućnost nego na perspektivu razvoja društva? Što otkrivamo u tome neskladu? Istraživanja u vrijeme socijalizma pokazivala su da mladi percipiraju vlastitu budućnost drukčije od budućnosti društva. Tako su, primjerice, rezultati jednog istraživanja (na populaciji zagrebačkih studenata) pokazali da 29,5 % očekuju da će im budućnost biti gora od sadašnjosti, dok je goru budućnost društva predviđalo 76,7 % ispitanika. Jedno drugo istraživanje, iz postsocijalizma, koje sam provodio s kolegama V. Takšićem i A. Rakom na uzorku studenata Sveučilišta u Splitu, 1992., pokazuje nastavak toga trenda, tj. da 16,4 % ispitanika ne očekuje vlastitu bolju budućnost, dok je goru budućnost društva predviđalo 60 %.

Skupo plaćamo cijenu nesklada između budućnosti društva i osobne budućnosti, ako je percipiramo po modelu "ja ću se nekako snaći, a do budućnosti društva nije mi stalo." Mladi se, oponašajući starije, odlučuju za dvostruki život - biti konformist u javnom životu, a individualist u privatnom. Tako javno i privatno stvaraju podijeljena čovjeka, dva načina govora i ponašanja istoga čovjeka - prvi zadovoljava očekivanja

sredine, a drugi osobne. Treba(mo) mijenjati sebe, ali i svijet oko sebe. Nitko se ne treba miriti sa svojom sudbinom, već ostvariti svoje snove u svakodnevici. "Budućnost se sastoji od sadašnjeg trenutka", kazuje radovnik Thich Nhat Hanh.

Stephen Covey u knjizi "Sedam navika uspješnih ljudi" objašnjava razloge odustajanja od promjena s frustrirajućim pozicijama - gubitnika i pobjednika. Stalno izbjegavanje sukoba vodi povlačenju jedne strane, koja priznaje poraz, odustajući od promjena. Jednako je i kod prilagođavanja. Onaj tko se bezuvjetno prilagođava u zadovoljavanju potreba ili interesa jedne strane (p)ostaje gubitnik. I opet ista situacija: pobjednik - gubitnik. Gubitnička strana dobiva frustracije. "Kompromis je stanje polupobjednika/polugubitnika, tj. smanjivanje gubitka nagodbom kojom dobivamo dio onoga što želimo. Time se dobiva privremeno olakšanje", piše Covey.

Kompromisom nismo riješili situaciju. Tako se stvaraju nove frustracije. Suradnju Covey stavlja u relaciju "pobjednik/pobjednik" za obje strane. U tome tipu suradnje postoji ravnoteža hrabrosti i obzira, "hrabrosti da se borimo za vlastita uvjerenja i obzira prema uvjerenjima drugih."

Američki sociolog Philip Wexler jednom je komentirao da se SAD nalazi na raskrižju dvaju suprotstavljenih pristupa - "jednog koji analizira sadašnjost pomoću prošlosti i zadovoljava se postojećim stanjem, i drugog koji promatra sadašnjost pomoću ideala budućeg društva i tako pokazuje zahtjeve da se sadašnjost mijenja."

Slavko Kulić i Zoran Aralica u članku (2006.) "Budućnost Hrvatske na dužničkoj doktrini" konstatiraju da je Hrvatska od osamostaljenja ulazila "u sve dublje dužničko-vjerovničke odnose, ponajprije s globalnim međunarodnim financijskim institucijama (MMF, EBRD, IFC) i s međunarodnim privatnim i/ili državnim bankama." Pod strategijom zaduživanja i dužničkog ropstva države i njezinih građana, godinama je fermentirao osjećaj beznađa. "Hrvatski nacionalni pesimizam nije ukorijenjen u narodu, već je privid koji stvaraju pesimizmom zaražene hrvatske elite i mediji koji su postali neprijateljima nade", upozorava Slaven Letica.

PROŠLOST OPOMINJE

Istraživanje iz 2013., koje je vodila Vlasta Ilišin, objavljeno u knjizi "Mladi u vremenu krize", pokazuje da su mladi najveće žrtve ekonomske krize. Zbog urušenog gospodarstva, na njima je ekspandirala stopa nezaposlenosti. Hrvatska je po tome kriteriju u Europi odmah iza Španjolske i Grčke. Istraživanje je pokazalo da čak 40 % mladih koji rade, ne rade posao koji odgovara njihovoj diplomi. Rezultati istraživanja iste autorice iz 1999. godine pokazuju da 18 % mladih želi napustiti Hrvatsku zbog ekonomskih razloga, dok je u njezinu posljednjem istraživanju takvo stajalište iskazalo 70 %. Ni jedni od vladajućih nisu dosad znali kako zaustaviti egzodus mladih. Umjesto ranije krilatice na mladima svijet ostaje, nova bi krilatica mogla glasiti mladima bijeg ostaje.

Konrad Adenauer opominje: "Povijest je zbroj svih stvari koje su se mogle izbjeći." Što se tiče naših (ne)prilika - umjesto snova u opstojnost neovisnosti Hrvatske, imamo noćne more, očekujući buđenje šutljive većine. Optimizam u prosperitet društva nije utemeljen kada zaboravljamo na prognanike života, ili kada svatko gleda sebe, misleći da novcem mogu doći do svega. Svoj angažman trebamo usmjeriti (i) na dobrobit Hrvatske. Pojedinačna i društvena perspektiva zadana je vrednota, ali ona ima i (svoju) vremensku ograničenost. Zato i u ciljevima odgoja trebaju biti utkane vrijednosti koje se potvrđuju ponašanjem, od suosjećanja, solidarnosti, altruizma do doprinosa zajednici. Bez jasnih ciljeva, govorila je nekadašnja ministrica za obitelj u Njemačkoj Ursula von der Leyen, i djeca će biti dezorijentirana. Ona je pokrenula državni projekt "Savez za odgoj". Kad ćemo mi?

Dramatično upozorenje: 'Ina bi mogla postati recept za novu katastrofu'

Autor: Frenki Laušić

Foto: Hanza Media

Maruška Vizek, ravnateljica Ekonomskog instituta u Zagrebu, uvijek je zanimljiva sugovornica, a ovog puta je povod za razgovor bio (makro)ekonomski učinak Vlade u prvih 100 dana rada.

Zadnjih tjedana Vlada, mediji i javnost fokusirani su na prijedlog reotkupa dionica Ine od mađarskog MOL-a, a iz vladajuće koalicije i oporbe je došlo nekoliko prijedloga kako namaknuti novac za tu transakciju - od prodaja 25 posto HEP-a do osnivanja SPV-a (single project venture) tvrtke. Kakvo je vaše mišljenje o tom projektu?

- Ina je naša najveća kompanija koja što direktno, što indirektno vjerojatno generira oko šest posto BDP-a, te koja na godišnjoj razini investira oko milijardu kuna. To znači da sve što se događa s tom kompanijom može imati opipljiv učinak na ekonomsku aktivnost u zemlji, zbog čega takva kompanija na neki način zaslužuje posebnu pozornost nositelja ekonomskih politika.

- No veličina i važnost te kompanije za ukupnu ekonomiju po mom sudu nije dovoljan razlog da se tu kompaniju nacionalizira, premda je taj razlog zapravo važniji razlog od teze da je ta kompanija od strateške važnosti za Hrvatsku. Ina je možda bila strateška kompanija kada je prodavana, no danas ona to više nije. Svijet se okrenuo alternativnim izvorima energije, dok je naftna industrija stvar prošlosti.

- Nadalje, s obzirom na način na koji se do sada upravljalo javnim poduzećima, izglednije je da je stvarni razlog želje za nacionalizacijom Ine kontinuirana potreba naših političkih elita da zadrže, a u ovom slučaju i prošire, svoju kontrolu nad javnim sektorom i njegovom imovinom u svrhu perpetuiranja klijentelizma i ortačkog kapitalizma.

- Ako se taj motiv pak još može prikriti i populističkim tezama o zaštiti nacionalnih interesa zbog kojih su se u rekordno kratkom roku tri najveće političke stranke usuglasile da Inu treba nacionalizirati, onda definitivno imamo dobar recept za neku buduću katastrofu.

Goran Marić, ministar državne imovine, još uvijek nije iznio svoj plan upravljanja državnim imovinom koji bi trebao biti gotovo do kraja ožujka, a kada su javna poduzeća u pitanju, kazao je, do sada, kako će državne tvrtke morati kvartalno slati poslovne rezultate Vladi. Međutim, o daljnjem restrukturiranju javnih poduzeća još uvijek ni riječi. Kako to komentirate i koje su vaše preporuke za restrukturiranje i privatizaciju javnih poduzeća?

- Hrvatski građani danas imaju u svom potpunom, pretežitom i djelomičnom vlasništvu više od 1300 kompanija na koje se odnosi oko trećine ukupne imovine korporativnog sektora i čiji poslovni rashodi od preko 160 milijardi kuna premašuju rashode proračuna opće države.

- Budući da država i državne institucije koje upravljaju tim poduzećima u proteklih četvrt stoljeća sustavno dokazuju da nisu u stanju na odgovarajući način upravljati tom vrijednom imovinom u ime svih nas koji smo njezini stvarni vlasnici, sve kompanije koje nisu od strateškog interesa za Hrvatsku i njezine građane treba privatizirati. Upravljanje u strateškim kompanijama koja raspolažu za zemlju bitnim resursima i infrastrukturom treba profesionalizirati kako bi se u što je većoj mogućoj mjeri smanjio štetni politički utjecaj na te kompanije.

- Teško je pak nagađati koju će strategiju izabrati ministar državne imovine i Vlada RH, kada znamo da je EBRD tek raspisao natječaj za izbor konzultanta koji bi trebao osmisliti modalitet upravljanja tim kompanijama. S obzirom na rokove za izradu modela koji su predviđeni u natječaju, čini se da prije početka 2018. nećemo znati što Vlada planira napraviti po ovom pitanju.

Croatian makers pristup

Reforma obrazovanja je "zaleđena". Koja bi bila vaša preporuka aktualnoj Vladi, kako da provede kurikularnu reformu?

- Kao makroekonomist, mogu konstatirati da ova zemlja ima mnoštvo kratkoročnih i srednjoročnih problema, među kojima se izdvajaju neodrživost javnih financija, neučinkovito pravosuđe, rašireni klijentelizam i u potpunosti neadekvatan pristup upravljanju državnim imovinom. No kada sve to riješimo, čekaju nas još dva dugoročna problema; katastrofalna demografska situacija te trom i zastario edukacijski sustav.

- Ta dva problema su dugoročna jer promjene demografski i edukacijskih politika koje donesete danas svoje učinke imaju tek za jedno desetljeće ili čak nekoliko desetljeća. Drugim riječima, edukacijski sustav moramo reformirati odmah ako želimo ostvarivati ikakve pozitivne stope ekonomskog rasta u budućnosti.

- Kao građanka pak mogu reći da bi cilj kurikularne reforme svakako trebao biti usklađivanje edukacijskog sustava s tekućim i budućim potrebama tržišta rada pri čemu se naglasak treba staviti na stvaranje okružja u kojem se kod djece i mladih ljudi razvija sposobnost kritičkog razmišljanja, kreativnosti i otvorenog duha. Kurikularnu reformu tog tipa na mala vrata u hrvatsko školstvo uvodi poduzetnik Nenad Bakić i njegova supruga koji svojim Croatian Makers inicijativom u potpunosti privatnim sredstvima u školama populariziraju STEM područje.

- Ako je ikada postojao primjer kako se treba voljeti svoja zemlja, onda bi to bio ovaj primjer. Djelima, pozitivom i vizijom bolje budućnosti, umjesto vrijednosnim podjelama, bavljenjem prošlošću i ispricama zašto se nešto ne može napraviti. Rekla bih zato da Hrvatskoj bez odgađanja treba sustavni Croatian Makers pristup kurikularnoj reformi.

Vi ste i inače kritični prema našoj znanstvenoj zajednici kada su u pitanju znanstveni dosezi naših znanstvenika. Mogu li se i na koji način sustavno donijeti "nova pravila igre" koja bi jače promicala žuđenu akademsku izvrsnost?

- Prema JRC kriteriju znanstvene izvrsnosti koji objavljuje Europska komisija, Hrvatska se nalazi na zadnjem mjestu Unije. To je doista poražavajući podatak imajući u vidu da bi ta ista neizvrsna akademska zajednica trebala biti nositelj društvenog razvoja. Istovremeno, bljeskovi znanstvene izvrsnosti u našem akademskom sustavu temelje se isključivo na naporima i intrinzičnoj motivaciji individualaca koji imaju slabu ili nikakvu institucionalnu podršku.

- Nama treba hrabar iskorak prema, kako vi to kažete, "novim pravilima igre" u kojima će se od naših znanstvenika tražiti puno više nego što se to traži danas. No ako se bude čekalo da akademska zajednica sama sebi nametne ta nova pravila igre, bojim se da se nikada nećemo odlijepiti od začelja europske ljestvice znanstvene izvrsnosti. Kao dobar primjer što "nova pravila igre" mogu donijeti znanstvenom sustavu ja volim isticati Ekonomski institut Zagreb.

- Mi smo svjesni činjenice da moramo sustavno poticati znanstvenu izvrsnost, promijeniti kriterije za zapošljavanja na znanstvena radna mjesta, koji su za naše znanstvenike već niz godina značajno stroži od nacionalnog prosjeka. Kao rezultat tog "eksperimenta" prije desetak godina svega nekoliko naših znanstvenika je objavljivalo radove u najpriznatijim znanstvenim časopisima.

- Danas u takvim časopisima objavljuju svi bez iznimke, čak i oni koji su u najvišim zvanjima i ne moraju prolaziti kroz postupak promocije. Isti takav pristup dizanja letvice je potreban i na nacionalnoj razini ako doista želimo imati znanstvenu zajednicu koja je međunarodno konkurentna i koja može biti nositelj društvenog razvoja.

'Zaboravili' na javni dug

Nedavno ste bili jako kritični prema mogućnosti da Hrvatska u nekom razumnom roku prijeđe na euro. Međutim, Boris Vujčić, guverner HNB-a, uvjeren je da bismo, kada bi se Vlada posvetila tom zadatku, mogli za pet godina kunu zamijeniti eurom. Možete li pojasniti svoje stajalište?

- Stručnoj javnosti dobro je poznato da je za usvajanje eura potrebno ispuniti takozvane mastrihtske kriterije. Pri tome nama je posebno problematičan kriterij vezan uz javni dug koji mora iznositi maksimalno 60 posto BDP-a. Naš javni dug iznosi oko 85 posto BDP-a, što znači da bismo ga morali smanjiti za 25 postotnih bodova ako želimo usvojiti euro.

- Vjerojatnost da mi svoj dug umanjimo za toliki iznos, uzimajući u obzir da Hrvatska u svojoj povijesti nikada nije ostvarila suficit proračuna opće države, iznimno je malena. Guverner i premijer se možda nadaju da će nas Europska komisija u euro-zonu pustiti na isti način na koji je u euro-zonu puštena Italija čiji je javni dug bio značajno veći od mastrihtskog kriterija, no koja je prije formiranja euro-zone niz godina kontinuirano smanjivala svoj javni dug.

- Meni se čini kako je malo vjerojatno da bi Europska komisija nakon iskustva s Grčkom, Španjolskom i Portugalom, te nakon europske dužničke krize koja je duboko protresla euro-zonu, pristala na takvo rješenje. Istovremeno, proračun za 2017. jasno pokazuje da Vladi nije niti u primisli dugoročno smanjivanje javnoga

duga kako bi uvjerila Komisiju da je naša trajna namjera da smanjimo javnu zaduženost i ishodimo usvajanje eura.

- Da jest, onda rashodi Državnog proračuna ne bi bili veći za šest milijardi kuna, nego bi se razumjelo da trenutna razina prihoda nije trajno zagarantirana, već je rezultat trenutno povoljne cikličke situacije koja se može preko noći promijeniti te za posljedicu izazvati novo povećanje deficita i javnog duga. Iz svih navedenih razloga, moj je dojam da i premijer i guverner u biti zabijaju glavu u pijesak ne želeći se suočiti s činjenicom da Hrvatskoj treba alternativna izlazna strategija monetarne politike.

Agencija Moody's je nedavno u svoj analizi navela kako je glavni negativni faktor u kalkuliranju hrvatskog kreditnog rejtinga za ovu godinu politička neravnoteža u vladajućoj koaliciji. Slažete li se s tom ocjenom?

- Slažem se s tom ocjenom. Izazovi s kojima je suočena ova Vlada ogromni su, a suradnja dvaju političkih partnera u Vladi tek treba biti stavljena na ozbiljniju kušnju. Prva kušnja je bila porezna reforma koju je Most, rekla bih, nasilu progutao, no kod svake buduće potencijalno problematične odluke vjerujem da će otpor Mosta biti žešći jer će se i rizik da javnost i građani počnu poistovjećivati Most i HDZ povećavati.

- Problemi s kojima se suočava ova Vlada golemi su te se postavlja pitanje kako uopće očekivati konstruktivnu suradnju HDZ-a i Mosta u uvjetima u kojima se sam HDZ praktički raskolio oko pitanja Ine i HEP-a, dok Most pod svaku cijenu želi izbjeći da ga HDZ kanibalizira na način na koji je kanibalizirao sve svoje prethodne koalicijske partnere.

- Smatram stoga da je samo pitanje vremena kada će opet proraditi Mostov fetiš prema dekapitaciji visoko profiliranih dužnosnika HDZ-a koje se uhvati s prstima u pekmezu. Mislim da je Most shvatio da je to odlična strategija obrane od kanibalskih nastojanja HDZ-a. A kada taj fetiš proradi, vratit će se i politička neravnoteža u vladajućoj koaliciji, a s njom i neizvjesnost koju smo doživjeli u 2016. godini.

Promašeni model

Jedna od važnijih strateških odluka u mandatu ove Vlade bit će i odluka kako realizirati projekt izgradnje optičke mreže u čitavoj Hrvatskoj, a dvojbe se odnose na to treba li u taj projekt u jačoj mjeri biti uključen Hrvatski Telekom ili glavni partner mora biti država? Koje je vaše mišljenje?

- Smatram da se nigdje bolje ne vidi promašenost državnog modela upravljanja javnim poduzećima nego na slučaju HT-a. Zakonom o razdvajanju Hrvatske pošte i Telekomunikacija vlasništvo nad DTK infrastrukturom preneseno je na Hrvatske telekomunikacije, nakon čega je ta kompanija privatizirana.

- Da bismo uspostavili kakav takav privid da neku telekomunikacijsku infrastrukturu u državnom vlasništvu i dalje imamo, država zadužuje javno poduzeće Odašiljače i veze da integrira optičke mreže svih javnih poduzeća koja su za vlastite poslovne potrebe razvlačile optičke kabele. Taj projekt se danas, godinama poslije, nije maknuo puno dalje od svog početka. Kao rješenje se sada vidi povlačenje nešto manje od 700 milijuna kuna iz europskih fondova za izgradnju javne agregacijske mreže, što Europska komisija tek treba odobriti.

- U tom slučaju bit će potrebne dodatne milijarde kuna koje će ili država ili javna poduzeća uključena u ovaj projekt trebati posuditi kako bi se nova javna agregacijska mreža mogla uspoređivati s onom koja je u vlasništvu HT-a. Istovremeno, mi govorimo o pametnim gradovima, dužni smo donijeti strategiju digitalizacije industrije i ostvariti ciljeve Digitalne agende EU-a, a da pri tome zaboravljamo da nemamo riješenu infrastrukturu koja nam je potrebna i za jedno i za drugo i za treće.

- Postavlja se stoga logičko pitanje: S obzirom na hitnost rješavanja ovog pitanja i trošak potreban za izgradnju paralelne javne optičke mreže i s obzirom na činjenicu da se država nije pokazala sposobnim upraviteljem vlastite imovine, ne bi li bilo efikasnije i jeftinije rješenje da država i HT sjednu za stol i dogovore hibridni model koji će zadovoljiti strateške nacionalne interese?

- Jer u protivnom će se dogoditi da će se dijelom i novcem poreznih obveznika financirati izgradnja nečega što su ti isti porezni obveznici već jednom financirali, a ta ista država privatizirala.

Za prošlu godinu ocjena 2,64, ove bi mogla biti bolja

Autor: Lidija Kiseljak/VL

Iskazani optimizam je opravdan, jer očekivana stopa rasta od 3 posto nije skroman već stabilan rast.

Gospodarstvenici iz 403 tvrtke koji su sudjelovali u tradicionalnoj anketi 'Poslovna očekivanja' Privrednog vjesnika ocijenili su prošlu godinu sa 2,64, što je bolje od one za 2015., ali i bolje od prethodnih nekoliko od kada imamo krizu. U ovoj godini ta ocjena bi mogla biti i bolja s obzirom na njihova očekivanja u poslovanju, kao i ona koja su iznijeli analitičari, te ministar financija Zdravko Marić.

"Iskazani optimizam je opravdan, jer očekivana stopa rasta od 3 posto nije skroman već stabilan rast", rekla je Sandra Švaljek s Ekonomskog instituta koja je ujedno i dobitnica nagrade 'Gorazd Nikić' za najbolju analitičarku u prošloj godini. Švaljek je i kao njezini kolege istaknula da taj rast nije zajamčen i da je potrebno puno truda da se održi. Analitičar Željko Lovrinčević rekao je da imamo situaciju, kako se izrazio, 'padanja snijega' u kojoj politika središnjih banaka stvara dobru makroekonomsku sliku. No, kaže, pitanje je kakvi su parametri ispod tog snijega. "Nisu dobri, isti nas problemi muče kao i prije deset godina - od javnog duga do javnog sektora, pa stoga treba što prije krenuti s reformama".

Analitičar Damir Novotny nadovezao se rekavši da se 'snijeg otopio' a to je vidljivo kroz našu slabu ekonomiju koja je na samom začelju u EU. "Imamo nisku produktivnost i visoku razinu javnog duga", rekao je Novotny. Analitičar Velimir Šonje rekao je kako je rast skroman s obzirom na onaj koji nam je potreban, ali ipak robustan, jer se temelji na povećanju izvoza, nedužničkom inozemnom financiranju te spontanom rastu konkurentnosti uslijed restrukturiranja privatnog sektora. "Država bitno zaostaje za privatnim sektorom

i to je prijetnja da u sljedeći ciklus negativnih ekonomskih kretanja opet uđemo nepripremljeni", napominje Šonje. Kao sektore u kojima država mora provesti sveobuhvatne reforme Šonje je naveo obrazovanje, pravosuđe, javnu upravu te državna i javna poduzeća.

Ministar financija Zdravko Marić naveo je i reforme u zdravstvenom i mirovinskom sustavu. Istaknuo je kako je ključ uspješnog upravljanja javnim financijama na rashodnoj strani proračuna, uz istodobno provođenje reformi. Pri tome, rekao je, reforma pravosuđa uz porezni sustav je ključ za gospodarsku stabilnost, pa tako i stvaranje uvjeta za veću zaposlenost. Gospodarstvenici su u anketi rekli kako je smanjenje poreza i doprinosa na rad ključno za izlazak iz krize, a Marić je obećao da će ove godine započeto rasterećenje poreza nastaviti. U svojim očekivanjima gospodarstvenici su rekli da ove godine očekuju daljnji rast BDP-a, njih oko 60 posto nešto veće prihode.

ANKETA PRIVREDNOG VJESNIKA

Sandra Švaljek proglašena najanalitičarkom godine

Autor: L.F./Hina

Foto: Marko Lukunic/PIXSELL

Hrvatski gospodarstvenici su u anketi Poslovna očekivanja 2017. po prvi put nakon pet godina iskazali određeni optimizam, istaknuto je u ponedjeljak na predstavljanju tog posebnog izdanja Privrednog vjesnika, a tom je prilikom Sandri Švaljek sa zagrebačkog Ekonomskog instituta uručena nagrada Gorazd Nikić za najboljeg ekonomskog analitičara u 2016. godini.

Na skupu, održanom u Hrvatskoj gospodarskoj komori (HGK), Švaljek je kazala kako je iskazani optimizam opravdan, jer očekivana stopa rasta od 3 posto nije skroman već stabilan rast. No, ističe, on nije zajamčen i treba se itekako pomući da ga se održi, posebno ako se uzme u obzir da potencijalna stopa rasta hrvatskog gospodarstva iznosi tek 1 posto.

Ostvareni rast treba iskoristiti za bitni zaokret i u ekonomiji i u društvu, kako bi se stvorilo društvo otvorenih institucija koje daju priliku svima, naglasila je Švaljek.

Analitičar Velimir Šonje, pak, kaže da je rast skroman s obzirom na potrebni rast, ali ipak robustan, jer se temelji na povećanju izvoza, nedužničkom inozemnom financiranju te spontanom rastu konkurentnosti uslijed restrukturiranja privatnog sektora. Tome je dijelom pomogla i porezna reforma, no država bitno zaostaje za privatnim sektorom i to je prijatna da u slijedeći ciklus negativnih ekonomskih kretanja opet uđemo nepripremljeni, rekao je Šonje.

Kao sektore u kojima država mora provesti sveobuhvatne reforme pritom navodi obrazovanje, pravosuđe, javnu upravu te državna i javna poduzeća, jer to su područja, kaže Šonje, koja mogu biti utezi koji će nas trajno zadržati na dnu ljestvice razvijenosti gospodarstava Europske unije.

Tim sektorima ministar financija Zdravko Marić nadodao je i zdravstveni i mirovinski te je istaknuo da je ključ uspješnog upravljanja javnim financijama na rashodnoj strani proračuna, odnosno u efikasnom upravljanju javnim novcem, uz paralelno provođenje reformi na spomenutim područjima. Posebno je izdvojio reformu pravosuđa, rekavši kako je pravna sigurnost, uz stabilan porezni sustav, ključ ukupne gospodarske stabilnosti.

Za 2016. prosječna ocjena gospodarstvenika 2,64

Osvrnuo i na rezultat ankete Privrednog vjesnika, prema kojoj je gospodarstvenicima na prvom mjestu prioriteta za izlazak iz krize smanjivanje poreza i doprinosa na radnu snagu. Marić je na to odgovorio kako poreznom reformom koja je stupila na snagu ove godine posao nije dovršen, odnosno može se očekivati i nastavak, koji će donijeti dodatna rasterećenja.

Anketa, u kojoj su sudjelovali predstavnici 403 tvrtke, s gotovo 43 tisuće zaposlenih, pokazuje da se u gospodarstvo vraća optimizam te je 2016. godina, po prvi put nakon pet godina, dobila ocjenu 'dobar', odnosno prosječnu ocjenu 2,64.

Također, većina ispitanih (56,9 posto) očekuje da će se uvjeti za investiranje i poslovanje u ovoj godini znatno ili barem malo poboljšati, a 68,3 posto ih očekuje i da će stopa gospodarskog rasta u 2017. biti puno ili malo veća od one iz 2016.

Tako primjerice većina ispitanika, 65,7 posto, u ovoj godini očekuje veće prihode nego lani, 53,6 posto ih očekuje i veću neto dobit, dok ih 35,1 posto planira i povećavati broj zaposlenih.

Veći izvoz nego lani očekuje 35,8 posto ispitanika u anketi Privrednog vjesnika, a njih gotovo 48 posto u 2017. planira u modernizaciju svojih kapaciteta ulagati više nego prošle godine.

KOMENTAR MARUŠKE VIZEK

Tretman Ubera govori sve o hrvatskom ekonomskom debaklu

Autor: Maruška Vizek

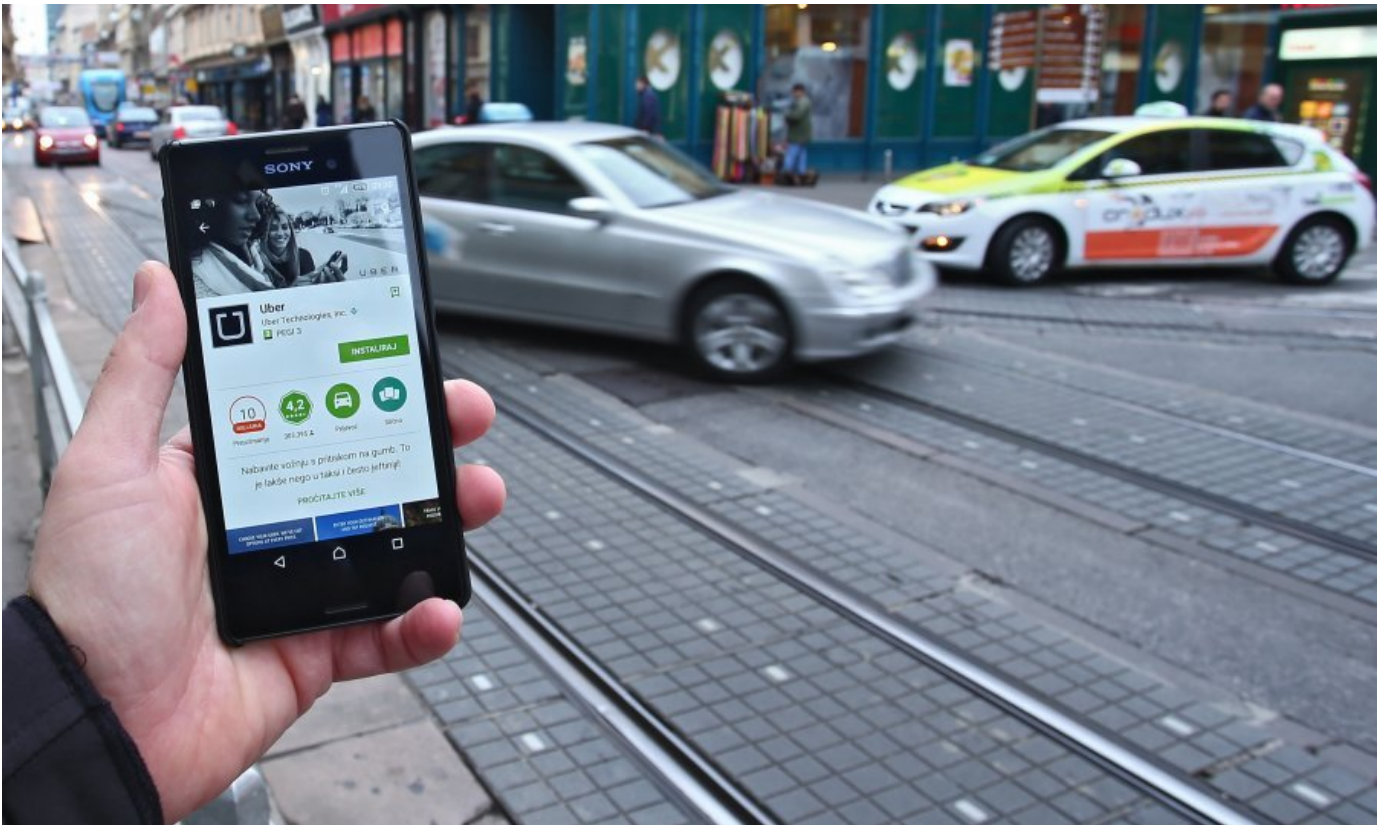

Foto: Sanjin Strukic/PIXSELL

Nakon sloma komunističkih režima u istočnoj Europi Hrvatska je iza Češke i Slovenije bila treća najbogatija bivša komunistička zemlja. Sve bivše komunističke zemlje s kojima smo se tada uspoređivali danas su članice Europske unije. Neke od njih su napredovale brže, neke sporije, no nijedna nova zemlja članica nije napredovala toliko sporo kao Hrvatska

Nije dakle riječ o tome da je u Hrvatskoj izostao ekonomski rast, nego se radi o tome da druge zemlje rastu značajno brže od nas, zbog čega relativno gledajući zaostajemo. Stoga danas, dvadeset i sedam godina nakon raspada komunističkog sustava, Hrvatska se od treće najbogatije bivše komunističke zemlje premetnula u drugu najsiromašniju.

Nema osobe u ovoj državi koja nema svoj stav o uzrocima ekonomskog zaostajanja. Rat, privatizacijska pljačka, socijalistički mentalitet, korupcija i klijentelizam, jak tečaj kune, neobuzdana javna potrošnja, nedostatak strateškog određenja, prevelik upliv države u tržište i loša poduzetnička klima neki su od najčešće spominjanih uzroka.

I premda ne bi bilo pogrešno reći da su navedeni uzroci doprinijeli našem zaostajanju, pogrešno bi bilo konstatirati da su svi jednako važni. Jednako pogrešno bi bilo reći i da smo gornjim popisom iscrpili listu svih mogućih uzroka jer se neki uzroci u javnosti ne spominju često, premda su vrlo vjerojatno presudni. Jedan

takav presudni uzrok otkriven je tek krajem 2014., kada je Ekonomski institut u Zagrebu objavio rezultate istraživanja o tržišnom dinamizmu i produktivnosti hrvatskih kompanija koje je proveo u suradnji sa Svjetskom bankom.

To je istraživanje otkrilo poražavajući nedostatak tržišnog dinamizma koji se očituje u preslabom intenzitetu osnivanja novih i gašenja starih kompanija. Intenzitet osnivanja novih kompanija zovemo još i stopom ulaska na tržište i ona označava postotak novostvorenih kompanija u odnosu na broj već postojećih kompanija. Broj ugašenih kompanija pak zovemo još stopom izlaska s tržišta. Ona označava postotak ugašenih kompanija u odnosu na postojeće kompanije. Stope ulaska na tržište i izlaska s tržišta temeljni su pokazatelji intenziteta tržišnih mehanizama koji kroz proces što ga je poznati američki ekonomist austrijskog podrijetla Joseph Schumpeter nazvao kreativnom destrukcijom neprekidno unapređuju ekonomiju povećavajući proizvodnost osnivanjem novih i inovativnijih poduzeća te gašenjem onih starijih i neučinkovitih.

Intenzitet osnivanja novih kompanija i povlačenje kompanija s tržišta		
Zemlja	Stopa ulaska na tržište (u %)	Stopa izlaska s tržišta (u %)
Bugarska	14,5	9,6
Češka	9,2	9,0
Letonija	16,6	13,3
Litva	18,6	26,8
Mađarska	9,8	10,9
Poljska	13,1	10,4
Rumunjska	10,9	14,2
Slovenija	10,9	7,5
Slovačka	14,8	11,6
Hrvatska	5,5	6,5

Izvor: lootty i dr. (2015).

Izvor: tportal.hr / Autor: tportal.hr

Navedeno istraživanje pokazalo je da našu zemlju karakterizira poražavajuće nizak i u regionalnom kontekstu uvjerljivo najmanji tržišni dinamizam. Stopa ulaska novih poduzeća na tržište iznosi svega 5,5, posto, dok je regionalni prosjek čak dva i pol puta veći i iznosi 13,2 posto. Razlika u tržišnom dinamizmu pri stopi izlaska je nešto manja pa ona u Hrvatskoj iznosi niskih 6,5 posto, dok je prosjek regije 12,6 posto. S obzirom na disproporciju u intenzitetu ulaska i izlaska s tržišta između nas i zemalja regije, možemo reći i da je Hrvatska zemlja u kojoj je najteže započeti ispočetka jer ne možete lako ugasiti staru kompaniju, a još manje lako možete osnovati novu. Isto istraživanje ide i korak dalje pa sugerira da su izlazni tržišni mehanizmi potpuno iskrivljeni jer s tržišta eliminiraju produktivnije kompanije, dok one manje produktivne nastavljaju s poslovanjem.

Valja naglasiti da uzrok niske stope osnivanja novih poduzeća nije nedostatak poduzetničkih sklonosti hrvatskih građana jer regionalna istraživanja poduzetničkih namjera sugeriraju da su hrvatski građani tek

neznatno manje skloni poduzetništvu u odnosu na zemlje regije. To znači da krivca za dva i pol puta slabiji intenzitet osnivanja novih kompanija u Hrvatskoj treba tražiti u kombinaciji institucionalnih faktora koji otežavaju (ili čak priječe) osnivanje novih kompanija te političke ekonomije koja postojeće interesne grupe što posluju na pojedinim tržištima štiti od nove konkurencije. A najslikovitiji primjer toga koliko štete ovakav institucionalni okvir može napraviti ekonomiji je Uber.

Tehnološka kompanija koja nudi uslugu predugovorenog prijevoza i koja svoje poslovanje temelji na ekonomiji suradnje u Hrvatsku je došla koncem 2015. Ušla je na tržište taksi usluga koje ima mnogobrojne institucionalizirane ulazne barijere što omogućuju postojećim tržišnim igračima da Uberu otežavaju normalno poslovanje. No iako se ispostavilo da dolazak Ubera nije smanjio potražnju za tradicionalnim taksi uslugama, već je stvorio novu potražnju za uslugama prijevoza tamo gdje te potražnje prije nije bilo, regulatori ne znaju kako da se postave prema Uberu. I umjesto da se regulativa prilagodi kako bi se omogućilo da Uber normalno posluje, a tržište nastavi rasti, sve više se stječe dojam da on nije dobrodošao, premda njegov poslovni model stvara novu vrijednost ekonomiji i omogućuje nove oblike fleksibilnijeg zapošljavanja i učinkovitijeg korištenja proizvodnih resursa.

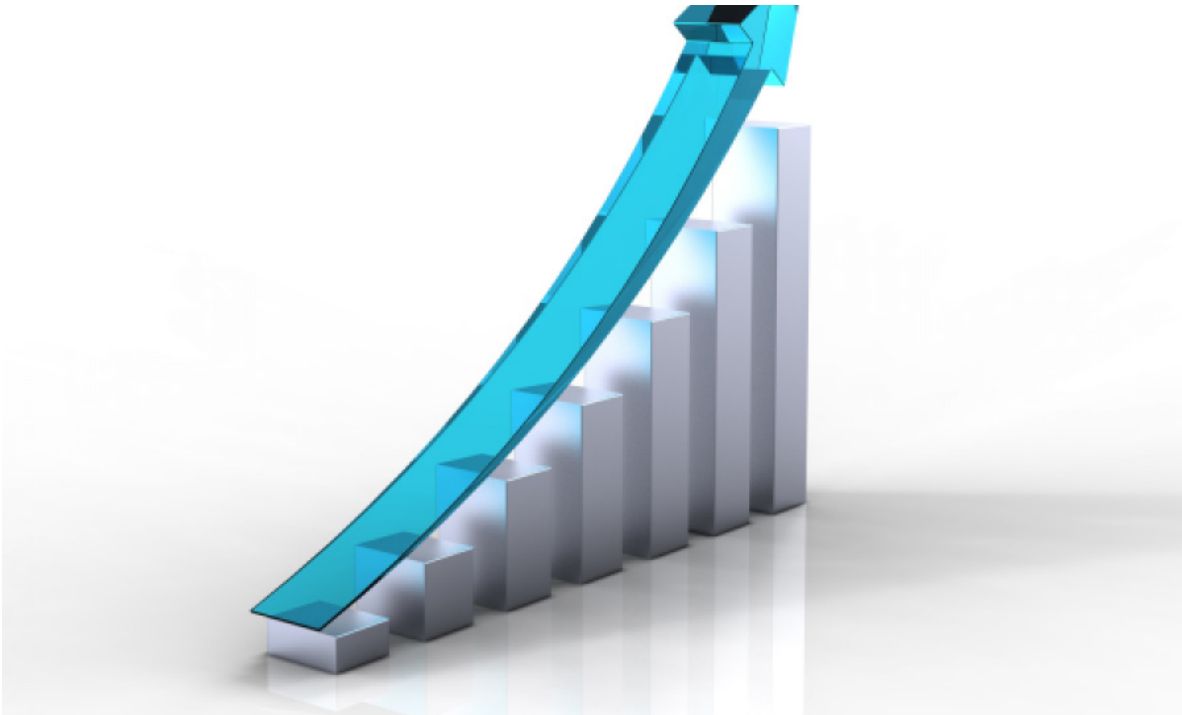
Problem je naravno u tome što će u ekonomiji nenavikloj na konkurenciju svaka nova kompanija koja na tržište donosi učinkovitije metode poslovanja biti doživljena kao prijetnja koju treba eliminirati. Jer baš onako kako je već spomenuto istraživanje utvrdilo - da bi neproduktivni mogli opstati, oni produktivni moraju nestati. I tako, eliminirajući jednu po jednu nepoželjnu kompaniju, odričemo se povećanja proizvodnosti koje te kompanije nose i osuđujemo se na daljnje ekonomsko nazadovanje.

Uber može stoga poslužiti kao dobra metafora za nedostatni tržišni dinamizam, jedan od presudnih uzroka našeg ekonomskog nazadovanja. Kao društvo ne želimo graditi kulturu uspješnosti niti se želimo suočavati s promjenama. Ne želimo stvoriti poslovnu klimu u kojoj će nova i inovativna poduzeća normalno poslovati i prosperirati, a sve u nadi da posjedujemo neke ekonomske supermoći koje će nam valjda omogućiti da se sakrijemo od tehnoloških promjena što nas očekuju u budućnosti. Ono što pak evidentno želimo jest balzamirati tekuću tržišnu neproduktivnu strukturu, premda nam ona donosi ekonomske rezultate koji su dovoljni jedino za nazadovanje na ekonomskim ljestvicama.

PROGNOZA STRUČNJAKA

Ekonomski institut očekuje rast BDP-a od 3,1 posto

Autor: T.O./Hina

Izvor: Reuters / Autor: www.careerencore.com

CEIZ indeks je u prosincu 2016. ostvario vrijednost od 4,2 indeksna boda, što je najviše još od ožujka 2007. godine, objavljeno je u utorak iz Ekonomskog instituta, Zagreb (EIZ), čiji analitičari na temelju kretanja tog indeksa očekuju da bi godišnja stopa rasta realnog BDP-a u četvrtom tromjesečju mogla iznositi 3,9 posto, a u cijeloj 2016. godini 3,1 posto

"CEIZ indeks je u prosincu 2016. ostvario vrijednost od 4,2 indeksna boda. Radi se o najvećoj vrijednosti indeksa zabilježenoj još od ožujka 2007. godine", navodi se u objavi EIZ-a.

Indeks je u sva tri mjeseca zadnjeg tromjesečja zabilježio povećanja vrijednosti u odnosu na prethodni mjesec, što upućuje na daljnje ubrzanje ekonomske aktivnosti u odnosu na treće tromjesečje. Istovremeno, sve komponente i vrijednost CEIZ indeksa porasle su na godišnjoj razini te je indeks u odnosu na četvrto tromjesečje 2015. veći za 1,6 indeksnih bodova, ističu iz Ekonomskog instituta.

Naglašavaju kako vrijednost CEIZ-a, mjereno i na godišnjoj razini, upućuje na ubrzanje ekonomske aktivnosti

"Na temelju kretanja CEIZ indeksa, očekujemo da bi stopa rasta realnog BDP-a u četvrtom tromjesečju 2016. godine u odnosu na isto razdoblje prethodne godine mogla iznositi 3,9 posto. Desezonirani podaci upućuju na to da je u odnosu na prethodno tromjesečje, BDP u zadnja tri mjeseca 2016. godine porastao za 0,7 posto. Uzmu li se u obzir prethodna tromjesečja kada su stope rasta realnog BDP-a iznosile 2,7, 2,8 i 2,9 posto, očekujemo da je u cijeloj 2016. BDP mogao porasti za 3,1 posto", zaključuju analitičari Ekonomskog instituta, Zagreb.

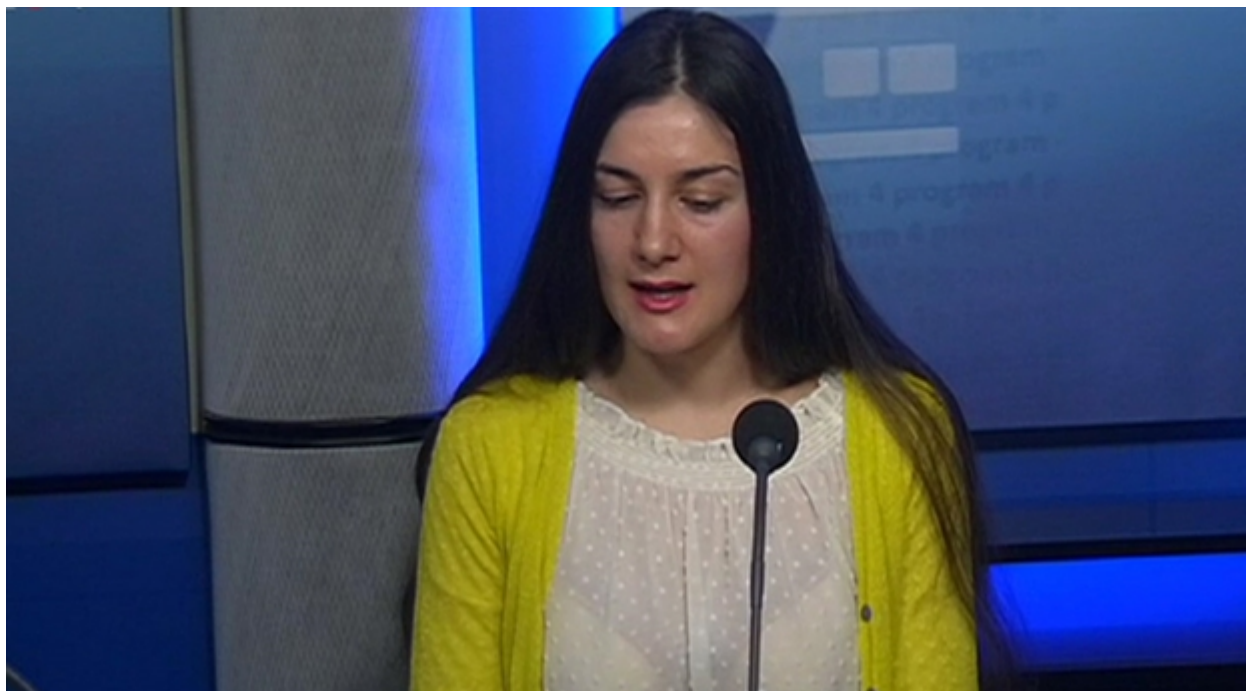
Najnovije procjene EIZ-a temeljene na kretanju CEIZ indeksa znatno su bolje od procjena koje su se temeljile na kretanju CEIZ-a u studenom prošle godine. Naime, te su procjene, koje su objavljene sredinom siječnja ove godine, govorele da bi godišnja stopa rasta realnog BDP-a za zadnjem kvartalu 2016. mogla iznositi 3 posto te za cijelu prošlu godinu 2,8 posto.

CEIZ indeks je koincidentni ekonomski indikator, odnosno mjesečni složeni indikator poslovnog ciklusa razvijen na EIZ-u, a svrha mu je pružiti pravovremenu informaciju o trenutnom stanju poslovnoga ciklusa, zbog čega se vrijednost CEIZ indeksa mijenja istovremeno s promjenama poslovnoga ciklusa.

Taj je indeks jednobrojčani pokazatelj poslovnog ciklusa koji sadrži informacije koje bi inače trebalo prikupljati analizom velikog broja različitih ekonomskih serija, a za razliku od vremenske serije tromjesečnog BDP-a, CEIZ indeks daje mjesečnu ocjenu stanja gospodarstva pružajući na taj način preciznije informacije o promjenama koje se odvijaju tijekom kraćeg vremenskoga razdoblja. CEIZ indeks je dostupan jedan do tri mjeseca prije objave podataka o tromjesečnom BDP-u, zbog čega nositelji ekonomskih politika i zainteresirana javnost mogu pravovremeno pratiti gospodarska kretanja, napominju iz EIZ-a.

Ekonomska analitičarka: Agrokoru ne treba država pomagati, neka to riješi tržište

Autor: R.A.

Screenshot: HRT

MARINA TKALEC, analitičarka Ekonomskog instituta, jutros je u emisiji Hrvatskoj radija "U mreži prvog" kazala kako je Agrokor privatna kompanija kojoj ne treba država pomagati.

Za nju je priča oko eventualne pomoći Agrokoru samo dokaz da u Hrvatskoj nije zaživjela tržišna ekonomija. "Principi ponude i potražnje su kod nas strani. Ovo će biti dobar test, hoće li država intervenirati ili ne. Radi se o privatnoj kompaniji, trebali bismo tržištu dati da odradi svoje", smatra ona.

Ima još jedan sličan primjer a to je valutni tečaj i mnogi mitovi se provlače oko toga. "Brojni stručnjaci smatraju da je jedan od razloga zašto je Hrvatska na samom dnu tranzicijskih zemalja je taj da još uvijek nismo prava tržišna ekonomija", kazala je Tkalec gostujući u emisiji "U mreži prvog".

Moramo kasnije u mirovinu ili moramo vratiti mlade

Upozorila je kako je situacija u Hrvatskoj katastrofalna s obzirom na to da se gotovo izjednačio broj umirovljenika i zaposlenih.

"Ja se bojim da sustav to ne može podnijeti. Privremeno financijski možda i može, ali tu se radi o dugogodišnjem nemaru. Ovakva demografska situacija traje, a mi smo uz sve projekcije točno znali što će se dogoditi.", komentira Tkalec.

No, dodaje kako će emigracija sada još ubrzati taj problem.

"Broj umirovljenika raste, sve je manje zaposlenih, a mladi odlaze. Treba produjiti radni vijek, mi bismo trebali sve kasnije ići u mirovinu, a u Hrvatskoj je prosječna dob značajno niža nego u nekim drugim zemljama koje su pokrenule reforme. Tržište rada je ključno. Mi ćemo morati ili uvoziti radnu snagu, ili nekako motivirati mlade da se vrate da bi mogli zarađivati za naše mirovine.", smatra Tkalec.

Marić: Još ćemo razgovarati o poskupljenju struje

Može li Hrvatska ostvariti dobre prognoze Europske komisije koja predviđa ekonomski rast od 3,1%, pad nezaposlenosti na 10,2% uz smanjenje javnog duga? Koji su najveći rizici s kojima se Hrvatska još mora suočiti - neka su od pitanja na koja su u emisiji Hrvatskog radija "U mreži Prvog" odgovarali ministar financija Zdravko Marić i Marina Tkalec s Ekonomskog instituta.

Iako su same prognoze Europske komisije već same dosta optimistične, usudila bih se reći da su malo podcijenili rast, kazala je Tkalec. Mi već sada, kada imamo podatke za prosinac poput industrijske proizvodnje, trgovine i turizma - možemo vidjeti da je rast u zadnjem kvartalu 2016. bio veći nego što EK predviđa. EK kaže da je rast usporio pred kraj godine, a mi vidimo da je on ubrzao, i to najviše zahvaljujući rastu osobne potrošnje, ali i turizmu. Na Ekonomskom institutu naš koincidentni indikator, koji predviđa koliki će biti BDP, već predviđa da će stopa rasta u zadnjem kvartalu biti iznad 3% i zapravo da bi na razini čitave 2016. mogao iznositi 3,1%, a ne 2,8%, dodaje Tkalec.

Ministar financija Zdravko Marić izjavio je kako je potrebno učiniti sve da se dođe do spomenutih stopa rasta. Nužni su određeni iskoraci, promjene strukturne prirode koje će i u srednjem roku pomaknuti potencijalni rast. Opet ću ukazati na prvi veliki zahvat Vlade, a to je bila porezna reforma. Sjećate se da smo i u samom predstavljanju bili jako fokusirani na pojedine detalje porezne reforme, a ja sam zapravo i tada prezentirao da je ključni efekt, makroekonomski, taj da takvo porezno rasterećenje između ostalih stvari zapravo utječe i na povećanje potencijalne stope rasta, kazao je ministar Marić.

Odgovarajući na pitanje strahuje li da će Hrvatska opet zaglaviti u potrošnji kao modelu, bez strukturnih reformi, Marić je rekao da je model rasta koji je bio prije recesije generirao određene stope rasta i one su bile dobre, no on isto tako generira i određene deficite vanjskotrgovinske bilance, posredno i velike deficite državnog proračuna, a posljedično i veliki rast javnog duga. Takve pogreške ne bismo smjeli ponoviti.

Trebamo se držati postulata koje smo zacrtali, a to je da je Hrvatska kadra i u mogućnosti ostvariti gospodarski rast stimuliranjem domaće potražnje, činjenjem određenih strukturnih iskoraka - koji će tu domaću potražnju dodatno pojačati, ali i strukturnih iskoraka koji će utjecati na to da i inozemna potražnja bude veći kontributor našem rastu. Nemojmo zaboraviti - čim se domaća potražnja, potrošnja, investicije i gospodarski rast malo pokrenu, odmah raste i uvozna komponenta, kaže ministar financija.

Hrvatska je zemlja koja je uvelike ovisna o turizmu, kazala je Tkalec i napomenula da se jednim dijelom uspjeh 2016. krije upravo u turizmu. Moramo biti svjesni toga da Hrvatska uživa određenu rentu nestabilnosti u nekim mediteranskim zemljama i da zbog toga i imamo rekordan turizam, barem jednim dijelom. Naravno da nam politička, geopolitička situacija i bilo kakvi konflikti u našoj blizini mogu znatno ugroziti turizam, napomenula je.

Ima još jedna strana turizma koja nam se može vratiti kao bumerang, a ta je da se već u ovom trenutku za predsezonu vidi nedostatak radne snage u turizmu. Postoji jedan mit hrvatske ekonomije u kojem imate problem nezaposlenih, da ljudi ne mogu naći posao, a istovremeno imate 240.000 nezaposlenih, ali zapravo manjak kvalificirane radne snage. Vrlo je teško politički motivirati odluku da povećavate kvote za uvoz radnika kada imate toliko velik broj nezaposlenih. Radi se o jednom dugogodišnjem institucionalnom zanemarivanju tržišta rada koje nas je dovelo do toga da pored tisuća nezaposlenih nama nedostaje radne snage. Dobar dio problema leži u tome što je ta radna snaga nezaposlena, nije kvalificirana za ono tržište rada kakvo je danas u Hrvatskoj. Ono se promijenilo, ne samo u zadnjih 20 godina, nego kad gledate strukturu tržišta rada i prije krize i sada - traži se drugačiji tip radnika. Mi nismo prekvalificirali radnu snagu na vrijeme da bismo reagirali. Sada nam je i onaj dio kvalificirane radne snage otišao u emigraciju, izjavila je Tkalec s Ekonomskog instituta.

Ministar je potom dodao da Vlada na poreznoj reformi ne može i ne smije stati. Smatram da nas niti lokalni izbori ne bi trebali odvrćati od agende koju smo zacrtali. Osvrćući se na hrvatski turizam kazao je da je naš potencijal još veći.

Izjavio je i da će se još razgovarati o poskupljenju struje, koje je dan prije najavio ministar zaštite okoliša i energetike Slaven Dobrović. To ćemo još vidjeti, čuo sam izjavu kolege ministra Dobrovića, pretpostavljam da je tematika vezana uz problematiku naknade za obnovljive izvore energije. Jedna neugodna vijest, koja je ovu Vladu dočekala kao nekakva vrsta ostavštine, ne ulazeći u to da da ja sad propitkujem tko je i zašto potpisao određene ugovore, ali na tu temu ćemo naravno razgovarati, izjavio je Marić.

Ministar energetike i zaštite okoliša Slaven Dobrović, gostujući u utorak u emisiji Veto na televiziji N1, najavio je skoro poskupljenje struje, a kao razlog za to naveo je povećanje naknade za poticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije. Teret pritom ne bi trebali nositi samo opskrbljivači, nego i građani. To će se dogoditi prije sredine godine, ali to će biti mala promjena. Par postotaka - 4, 5 ili 6 posto - takva je situacija, mi moramo naći izlaz, rekao je Dobrović, dodavši kako na to neće imati utjecaja lokalni izbori.

Dvije brzine

BOGATA UNIJA MOŽE IZBACITI SIROMAŠNE DRŽAVE, ALI HRVATSKA SE NE SMIJE ODREĆI NERAZVIJENIH KRAJEVA

Samo Zagreb te Istra i Primorje od hrvatskog prosjeka BDP-a po stanovniku. Dubrovnik je u prosjeku, a sve ostale županije ostvaruju znatno niži BDP. Vlada će mijenjati statistička područja, Zakon o regionalnom razvoju, definiciju i potpore za potpomognuta područja, kao i Zakon o otocima, ali teško da može zaustaviti raslojavanje

Europa u dvije brzine, aktualizirani je koncept za koji se zalaze njemačka kancelarka Angela Merkel. Ne mogu i neće sve europske države biti u isto vrijeme na istoj razini integracije i to je, prema njoj, jedini način da se spasi krizom udrmani Stari kontinent. U takvoj bi konstelaciji prednjače gospodarske osobice Europe, Njemačka i Francuska i druge gospodarski sposobnije, a Poljska, Mađarska, Bugarska i Rumunjska, a vjerojatno i Hrvatska, premda je nitko zasad ne spominje, završke bi dobili Izrael, Katar, još je nejasno, ali sve se glasnije spominjaju i moćni i poželjni Poljski, Hongrezi, Rumunzi, Bugari...

Nije samo Europa podijeljena u koncentrične krugove različitih brzina. Takav problem unutar sebe imaju i druge države, pa i Hrvatska. Grad Zagreb, čiji je BDP čak 77 posto veći od hrvatskog prosjeka, u većini brzini i dvostruko je bogatiji od ostataka Hrvatske, što je rezultat dugogodišnjeg trenda modernizacije i monokentričnog razvoja Hrvatske. Iza Zagreba su Primorsko-goranska i Istarska županija, koje pogodjene turizmom i jakim industrijskim vozom u većini brzina, ostatak je područja županija i tri sjeverozapadne županije drže korak, ali sa slabijim motorom. Istok Hrvatske s Ličko-severinskim županijom kao da je zapuo u drugoj

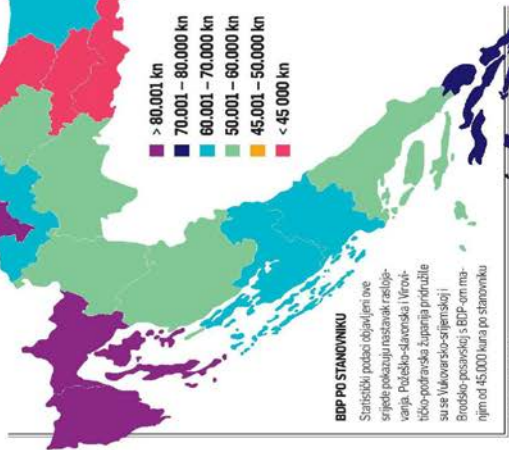
pisao KSEMIJA PUŠKARTIĆ
hrvatski.puskartic@t-com.hr

i gubi. Linija od Siska pa sve istočno do Valuvara najpogodnija je i ravnim razaranjima, a i 25 godina kasnije posljedice se osjećaju.

– Već površnim vidikom možemo zaključiti da 75-80 posto Hrvatske stalno zaostaje u razvoju i ostvaruje sve slabiju dinamiku rasta i razvoja – kaže sociolog **Vladimir Čvrnak** s Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. Hrvatska dugoročno ne bi smjela dopustiti nastavak takvih trendova jer bi to u konačnici dovelo ne samo do gospodarskog pada i nerazvijenosti tih prostora nego bi rezultiralo njihovim demografskim praznjenjem. U prostoru u kojem nema gospodarske aktivnosti ljudi nemaju mogućnosti za život i nastoje ga što prije napustiti odnosno traže prostore, gradove i države u kojima se nude bolje radne i životne perspektive, objašnjava Čvrnak.

Čolenni prazni prostori Danas već svjedočimo postojanju golemih praznih prostora u Slavoniji, Baranji, na Korčulani, u Liči, dalminatskom zaleđu, Zagarju. Uvjertli smo se u tom razdoblju na Poslovnoj sceni: Liderna, u Slavonskom Brodu primjerice, dogorela da nema ulice u kojoj se ne prodaje kava. Dogorele negativne posljedice trendova o kojima ovdje govorimo vrlo se brzo mogu osjetiti ne samo u aspektu gospodarstva

NAJNOVIJI PODACI NERAZVIJENI ISTOK JOS NERAZVIJENIJI

fondova EU. Potrebne su mjere koje će pridonijeti ravnomjernom razvoju svih regija, kojima će se svotiti upjeti za jačanje konkurentnosti i gospodarsva borbu na tržištu.

– Najveći potencijal, prema ostvarenju tog cilja nalazi se u sredozemlju iz fondova EU – navodi ministar. Vlada zato potvrdno je Liderna, radi na spletu zakona koji bi trebali omogućiti ravnomjern regionalni razvoj i ublažavanje razlika. Mijenjat će se statistička područja, ali i Zakon o regionalnom razvoju, definiciju i potpore za potpomognuta područja, kao i Zakon o otocima.

Svaka država trebala bi voditi i regionalnu politiku koja je usmjerena na sve regije, gradove i općine s ciljem poticanja njihovog gospodarskog razvoja i rasta te poboljšanja kvalitete života ljudi, kaže **Dubravka Jurčina Alibegović**, ravnateljica Ekonomskog instituta bivšeg ministarstva uprave. Dobro osmišljenim mjerama regionalne politike podupiru se slabije razvijena područja u zemlji, a kadro je u politiku u Hrvatskoj dobra dovoljno govori činjenica da od ukupno 428 općina u Hrvatskoj i 36 općina živi manje od 1000 stanovnika, još je 12 općina u kojoj živi između 1000 i 2000 stanovnika.

Dobar primjer Krka – U Hrvatskoj mnogo općina, pa i gradova, ne može pružiti kvalitetne javne usluge svojim stanovnicima. Više od polovine ukupnog broja općina i gradova troši više od pola proračuna samo na zaposlene i materijalne rashode, što znači da za financiranje razvojnih sredstava preostaje nedovoljno proračunskih sredstava – ističe Jurčina Alibegović i dodaje da bez obzira na postojeća ograničenja, lokalne zajednice trebaju osnažiti vlastitu financijsku neovisnost i samostalnost, odnosno upotrijebiti sve raspoložive mogućnosti financiranja lokalnih poslova te minimizirati ovisnost o pomoćima središnje države.

– Mnogo općina i gradova nije uvelo pritez ili ga je uvodilo uz minimalnu stopu. Spomenula bih kao primjer i ook Krka gdje Grad Krk i okolice općine već dugi niz godina zajednički pružaju sve lokalne javne usluge, od vrtača do odvoza komunalnog otpada – upozorava Jurčina te dodaje kako se otkrivanjem lokalnih jedinica i zajedničkim prizajmanjem javnih usluga može mnogo napraviti i u područjima koja zaostaju u razvoju. Takva mogućnost postoji i danas, ali se nedovoljno primjenjuje u praksi.

Mogućnosti je mnogo, a vremena za održavanje i realizaciju nekih krajeva sve je manje. Za Hrvatsku je ovakvo stanje nekimaj obilnije strategije gospodarskog razvoja, a u sklopu toga i regionalnog razvoja, potpuno neozbiljno, s tim da posljedice mogu biti destruktivne. Europa si može dopustiti amputaciju rubnih, siromašnih država, ali Hrvatska se ne može i ne smije odreći svoga nerazvijenog istoka ni pod kojom cijenu. ■

UKIDANJE JADRANSKE I KONTINENTALNE HRVATSKE

Vlada do kraja godine planira ukidanje statističke podjele Hrvatske na Jadransku i Kontinentalnu, odnosno na dvije statističke regije (tzv. NUTS 2) jer onemogućava ravnomjern regionalni razvoj i smjnjavanje regionalnih nejednakosti. Nova podjela pretpostavlja manje od tri regije, a možda i više, ali u drugoj formulaciji.

nego će se postupno povećavati socijalni, politički, sigurnosni, kulturnošk i razni drugi problemi i rizici u tim prostorima.

Kao jedan od glavnih razloga za takav nerazmjir u razvoju Hrvatske, eurozastupnica **Marijana Petr** navodi depopulaciju ruralnih prostora Hrvatske, koja je kod nas prisutna već desetljećima, a posebno se osjeća nakon Domovinskog rata kada je izostao povratak stanovništva u ratom stradala područja te tijekom posljednjih godina kada se stanovništvo iseljava u razvijene zemlje EU.

Što priprema Vlada – Razlozi zbog kojih ljudi nakon Domovinskog rata napuštaju svoje domove uglavnom su ekonomske prirode, preput većinih poduzeća i neuspjeh privatizacija, gubitak brojnih radnih mjesta, a kasnije ekonomska kriza. Osim toga, Hrvatska cijelo vrijeme ima pogrešan pristup investicijama i politici koje nije osigurala potrebne investicije u obiteljska poljoprivredna gospodarstva i dostane prilode našim poljoprivrednicima kao što nije osigurala sve potrebne uvjete kako bi se ravnomjerno nosili s konkurencijom na zajedničkom europskom tržištu – objašnjava Petr. Tочно je da su neke županije, nažalost, nepravedno zanezamele i to je nešto što čim prije treba ispraviti, priznaju u Ministarstvu regionalnog razvoja i

Dvije brzine: Bogata Unija može izbaciti siromašne države, ali Hrvatska se ne smije odreći nerazvijenih krajeva

POLITIKA & KRIMINAL

Naša ekonomija je močvara: novo ne dolazi, ustajalo ne odlazi, proračun samo ponavlja Sanaderove greške

Piše: Mladen Pleše

Foto: Borko Vukosav

Maruška Vizek, cijenjena ravnateljica Ekonomskog instituta u Zagrebu, u velikom istupu za Telegram objašnjava zašto nije nimalo čudno to što smo od nekad treće najbogatije socijalističke države došli na dno i upozorava na neke recentne poteze Vlade koji bi se uskoro mogli loše odraziti.

Dr. sc. Maruška Vizek (38), ravnateljica Ekonomskog instituta u Zagrebu, iako relativno mlada, već je dulje prisutna na sceni svojim znanstvenim radovima i javnim istupima. Za razliku od velikog broja znanstvenika, istupe Maruške Vizek odlikuju stručnost, jasnoća i izravnost.

Kao viša znanstvena suradnica područja njenog užeg interesa su Primijenjena makroekonomija, Međunarodne financije i Međunarodna ekonomija. Autorica je brojnih stručnih radova koji su objavljivani u uglednim svjetskim stručnim publikacijama, a znanstvenu karijeru započela je 2003. na Ekonomskom institutu kao asistentica, zatim kao znanstvena suradnica i pomoćnica ravnatelja, da bi prošle godine bila imenovana ravnateljicom Instituta.

‘Dužnost znanstvenika upozoravati na probleme’

U jednom intervjuu objasnila je kako smatra da je “dužnost znanstvenika upozoravati na temeljne društvene probleme, sudjelovati u javnoj raspravi i pridonijeti kreiranju rješenja. Tako možemo društvu ponuditi

vrijednost za javni novac koji dobivamo. Pritom je nužno napomenuti da je i ovaj društveni doprinos tek nadogradnja na temeljni društveni doprinos Instituta – međunarodnu prepoznatu znanstvenu izvrsnost.

A da taj doprinos doista i dajemo, znamo po tome što naši znanstvenici čine tek nekoliko posto u ukupnom broju znanstvenika iz područja ekonomije u zemlji, a objavljujemo gotovo polovicu od ukupnog broja znanstvenih radova koje naša ekonomska znanost svake godine objavi u časopisima indeksiranim u najprestižnijoj svjetskoj bibliografskoj bazi Web of Science”.

Rezervirana i distancirana spram političara

Premda to nije izravno pokazala, ipak teško može sakriti rezerviranost i distanciranost spram političara. Maruška Vizek ne protivi se da znanstvenici ostvaruju političke karijere, “premda to doživljava i izrazito hrabrim zbog razine toksičnosti naše političke scene”.

Upozorava također da angažiranje u izvršnoj vlasti i kandidiranje na parlamentarnim i lokalnim izborima nije znanstveni rad, te ne odobrava zakone koji omogućuju znanstvenicima da neograničeno obnašaju političke funkcije, a da se nakon toga vraćaju na svoja znanstvena radna mjesta koja se tijekom njihove odsutnosti “zamrzavaju”. To smatra “više štetnim nego korisnim, jer se nameće pitanje kako se netko u takvim uvjetima može koncentrirano posvetiti postizanju znanstveno izvrsnih rezultata”.

TELEGRAM: Bivši američki veleposlanik u Hrvatskoj Kenneth Merten upozorio je svojedobno kako je javni sektor u Hrvatskoj sveprisutan i dominantan te da guši ekonomiju. Vi ste pak napravili analizu u kojoj stoji da je 831 tvrtka u 100 postotnom državnom vlasništvu, 191 u većinskom te 589 u djelomičnom državnom vlasništvu. Istraživanja su pokazala da je u kompanijama u državnom vlasništvu produktivnost manja za 30 posto nego u privatnom sektoru, a plaće su više za 40 posto u odnosu na privatni sektor. Jesu li takvi odnosi u gospodarstvu jedan od razloga da je Hrvatska, od treće najbogatije bivše socijalističke zemlje na samom početku tranzicije, postala, nakon 25 godina, druga najsiromašnija država?

VIZEK: Neadekvatno upravljanje državnom imovinom, a pogotovo upravljanje javnim poduzećima, definitivno jest jedan od razloga za ekonomsko zaostajanje Hrvatske. Neučinkovitost javnih poduzeća, na koja se odnosi gotovo trećina ukupne imovine korporativnog sektora, prelijeva se, kroz suradnju tih poduzeća s privatnim kompanijama, na ostatak ekonomije. U širu definiciju javnih poduzeća u Hrvatskoj stoga bi trebalo uključiti i ona privatna poduzeća koja većinu svojih prihoda ostvaruju s javnim poduzećima: i ta su poduzeća, naime, jednako kao i ona javna, orijentirana isključivo na javni sektor. Nemamo podatke koliko je velik taj para-javni sektor, no na njega se prenosi neefikasnost javnog sektora i nerestrukturiranih javnih poduzeća. Onda u sljedećem koraku ta neučinkovitost se prelijeva i na ostatak ekonomije.

Nemojte zaboraviti da javna poduzeća u zemlji na godišnjoj razini ostvare oko 160 milijardi kuna rashoda, a taj iznos je veći od ukupnog proračuna konsolidirane opće države. Međutim, za razliku od državnog proračuna, potrošnja javnih poduzeća nije toliko transparentna te je zapravo idealna za bujanje klijentelizma i korupcije. Jedna od posljedica ovog stanja je i izrazito veliki utjecaj države na tržišne procese, u što nas je uvjerila analiza koju je Ekonomski institut izradio 2014. sa Svjetskom bankom s ciljem da se utvrdi dinamika ulaska i izlaska kompanija na i s tržišta. Istraživanje je pokazalo da smo po tome dva do tri puta sporiji od ostalih država u našem okruženju te da u nas tržišni mehanizmi djeluju puno slabije nego li u ostalim zemljama regije. Jedan od razloga za ovako slabe tržišne procese zasigurno je i značajna uloga javnih poduzeća u ukupnoj ekonomiji.

TELEGRAM: Od kuda tolika sporost i inertnost tržišta?

VIZEK: Na strani ulaska na tržište država je postavila brojne vidljive i nevidljive prepreke za početak poslovanja: od administrativnih barijera, dozvola i koncesija, do pretjerane tržišne koncentracije na

pojediniim tržišnim segmentima i antipoduzetničke klime. Uz administrativne barijere, od poduzetnika se traži bezbroj dozvola i potvrda čime se zapravo opstruira njihov normalan ulazak na tržište. Na strani izlaska s tržišta, ako neka tvrtka zapadne u probleme pa mora ući u stečajni postupak ili treba proglasiti bankrot, taj proces traje neizmerno dugo. Zbog toga se naša ekonomija može usporediti s močvarom: nema dotoka svježe vode u jezero, odnosno novih poduzeća na tržište, a ona ustajala voda ne istječe iz njega. Odnosno, neuspješne ili postojeće tvrtke ostaju na tržištu, jer je njihov izlazak praktički onemogućen. U takvom močvarnom okružju ne možete očekivati ekonomski napredak i prosperitet.

S obzirom da tržišni mehanizmi kod nas zakazuju, premda živimo i radimo u zemlji koja je načelno gledajući usvojila tržišnu ekonomiju, ne čudi što smo od nekada treće po bogatstvu države među bivšim socijalističkim zemljama, sada na samom dnu. Iza nas je, po ukupnoj potrošnji po stanovniku, sada još samo Bugarska. Prestigle su nas države poput Rumunjske i Litve koje su donedavno po ekonomskoj snazi bile daleko iza nas. No, za razliku od Hrvatske, unatoč svim svojim problemima, uspjele su stvoriti klimu u kojoj se kompanije učestalije i osnivaju i gase, što onda u konačnici generira i brži rast proizvodnosti i intenzivniji ekonomski rast. Uzrok takvog neuspjeha je uspostava ortačkog kapitalizma. On podrazumijeva klijentelizam, izostanak slobodnog natjecanja i meritokracije.

TELEGRAM: No, takav ortački kapitalizam ne odgovara samo političarima i državnim tvrtkama, on pogoduje i brojnim privatnim kompanijama i poduzetnicima.

VIZEK: Slažem se. Taksi služba Uber je primjer koji dobro oslikava što se događa kada nova kompanija dođe na tržište koje ima značajne ulazne barijere. Iako je riječ o biznisu budućnosti koji proizlazi iz ekonomike suradnje i kojeg je nemoguće zaustaviti, u nas se čini sve kako bi se tu tvrtku spriječilo da posluje na tržištu. I to na previše reguliranom tržištu, na kojemu nema prave konkurencije i na kojemu se ne može uspostaviti normalna tržišna utakmica. Sve, dakako, na štetu potrošača koji zbog izostanka prave tržišne utakmice plaćaju više cijene prijevoza.

TELEGRAM: Može li se u Hrvatskoj, u kojoj političke stranke vode kadrovsku i poslovnu politiku, uspješno i efikasno upravljati državnim tvrtkama? Osim njihove neučinkovitosti, poznate su i po tomu što su generator korupcije.

VIZEK: Ekonomski institut ove će godine po prvi put objaviti publikaciju u kojoj će se detaljno analizirati poslovanje svih javnih poduzeća. Smatramo da na takav način zadovoljavamo društvenu potrebu za većom informiranošću o ovoj važnoj temi o kojoj građani, koji su ultimativni vlasnici tih kompanija, ne znaju dovoljno. Kao što sam već napomenula, ukupni rashodi javnih kompanija iznose oko 160 milijardi kuna godišnje, što je više i od rashoda općeg proračuna konsolidirane države. Istodobno, transparentnost trošenja tog novca znatno je manja od transparentnosti trošenja novca državnog proračuna, pa je to razlog zašto se naši političari ne žele odreći javnih tvrtki. One su izvorište njihove financijske moći i ultimativni plijen pobjednika na parlamentarnim i lokalnim izborima. Upravo se kod upravljanja ovim kompanijama najbolje vidi koliko je nacionalni interes, na koji se toliko vole pozivati, posve u drugom planu.

TELEGRAM: Između HDZ-a i Mosta vodi se rat oko toga tko će dobiti pod svoju kontrolu koje javno poduzeće. Najveći je interes za HEP koji ima više od 300 ispostava po cijeloj zemlji: stranka kojoj pripadne HEP dobiva neograničene mogućnosti da u tim podružnicama zapošljava svoje članove. Tako, na posredan pa i neposredan način, može financirati svoje političko djelovanje te kontrolirati izbornu bazu po cijeloj državi.

VIZEK: Ekonomski institut je 2012. za Vladu Zorana Milanovića, u sklopu projekta Clean start, uspoređivao HEP sa sličnim kompanijama u regiji. I došli smo do poražavajućih podataka: financijski, poslovni, proizvodni rezultati bili su daleko slabiji od poduzeća s kojima smo uspoređivali HEP. Premda HEP ima goleme potencijale, njegovu uspješnost i djelotvornost ograničava pretjerano veliki broj zaposlenih, niska proizvodnost, nesposobnost da se provede restrukturiranje kompanije te osmisle novi projekti. Dobit koju

ostvaruje HEP valjalo bi iskoristiti za investicijski ciklus koji bi modernizirao postojeće objekte i infrastrukturu te omogućio da ta tvrtka postane regionalni igrač za što ima sve preduvjete i kapacitete.

No, za takvo što na svim razinama, od vlade do same kompanije, morate imati stručnjake s vizijom, eksperte koji razumiju stratešku važnost tog sektora. Mi, nažalost, to nemamo. Da se u zadnja dva desetljeća inzistiralo da HEP bude restrukturiran i da njegovo upravljanje bude profesionalizirano, sigurna sam da bi naši potrošači danas trošili jeftiniju električnu energiju iz domaće proizvodnje. Umjesto toga uglavnom plaćamo za električnu energiju cijenu koju određuje HEP kupujući jeftiniju struju iz uvoza, a onda ju po višoj cijeni preprodaje građanima i kompanijama.

TELEGRAM: Može li onda, s obzirom na sve to, odluka o vraćanju Ine u državno vlasništvo, unaprijediti poslovanje te tvrtke?

VIZEK: Budući da znamo da državne kompanije značajno zaostaju u svim ključnim poslovnim pokazateljima za privatnim kompanijama, mislim da je nedvojbeno da vraćanje Ine državi ne može unaprijediti poslovanje te kompanije. U situaciji kada Hrvatska mora jako paziti da drži javni dug pod kontrolom, zadnja stvar koja bi nam trebala jeste da se zadužujemo kako bismo kupili Inu. Još je manje poželjno da založimo dio HEP-a kako bismo ju kupili, premda nam je Vlada najavila baš takvo rješenje. Javnosti, međutim, nije predstavljena nikakva dublja i ozbiljnija analiza ovakvog plana u kojoj bi se postavili analitički okviri za donošenje takve odluke. U međuvremenu se uspostavilo da prodaja 25 posto dionica HEP-a ne bi bilo dovoljna za vraćanje Ine u državno vlasništvo, no nema naznaka da će Vlada odustati od svoje namjere da kupi Inu premda uopće nije jasno kako će se ta namjera financirati, a da se pri tome ne poveća javni dug.

TELEGRAM: Kako ocjenjujete proračun za ovu godinu na koji je Vlada vrlo ponosna?

VIZEK: Proračun je formalno veći za 6 milijardi kuna, u što nije uključeno naknadno povećanje mase plaća državnim i javnim službenicima, a samo se otprilike trećina ukupnog povećanja zasniva na sredstvima koja ćemo povući iz EU fondova. Sve ostalo morat ćemo samostalno financirati, znači, ili iz poreznih prihoda ili iz novih zaduženja. To nije dobra poruka jer zaboravljamo da je Hrvatska visoko zadužena zemlja koja mora smoći snage za smanjenje javnog duga. Smanjenje zaduženosti se uvijek najlakše provodi kada je povoljna ciklička situacija, a 2017. je baš takva – ciklički povoljna – godina. No možda već 2018. ne bude ciklički povoljna, jer prisjetimo se, hrvatska ekonomska sudbina uvelike ovisi o faktorima koji nisu pod našom kontrolom od, primjerice, kamatnih stopa na tržištima kapitala do ekonomske situacije u Europskoj uniji.

U takvim uvjetima svaku dobru godinu treba iskoristiti za štednju, jer se u lošim godinama porezni prihodi brzo istope, dok javni rashodi ostaju zbog nedostataka političke volje na istoj razini na kojoj su bili u dobrim godinama. Drugim riječima, fiskalna neopreznost koju karakterizira proračun iz 2017. na puno vidjelo izaći će tek kad ekonomija zapadne u stagnaciju ili novu recesiju. Baš tada ekonomiji bi dobro došla stimulativnija fiskalna politika, no u tom trenutku takvu fiskalnu stimulaciju ekonomije ne možete dobiti jer ste za nju morali štedjeti u dobrim godinama, a mi smo to opet propustili napraviti. Kažem opet, jer mislim na vrlo sličnu situaciju koja se događala i za vrijeme mandata Ive Sanadera.

TELEGRAM: Sve se stranke zaklinju da će zaustaviti odlazak mladih ljudi i stručnjaka u inozemstvo, a aktualna ekonomska politika uopće nije usmjerena na otvaranje radnih mjesta već je njeno temeljno opredjeljenje sačuvati pod svaku cijenu stabilnost kune.

VIZEK: Monetarna politika je samo jedna od ekonomskih politika koja je kod nas zakonski predodređena da se bavi stabilnošću cijena, a onda i posredno i stabilnošću tečajja. Izlazna strategija naše monetarne politike je usvajanje eura kako bi se iz ekonomije eliminirao tečajni rizik i tečajno inducirani kreditni rizik. Često se pri tome zaboravlja da usvajanje zajedničke valute podrazumijeva da građani mogu bez ikakvih ograničenja seliti se iz jednog dijela Europske monetarne unije u drugi. Taj uvjet je zadan teorijom optimalnih valutnih područja na osnovi koje je euro osmišljen i uveden. Drugim riječima, ako želimo uvesti euro, onda se

moramo pomiriti s time da zajednička valuta podrazumijeva i slobodno kretanje ljudi kako bi se poslovni ciklusi u različitim zemljama monetarne unije sinkronizirali. To znači da će se ljudi iz Hrvatske iseljavati dok god ekonomske prilike budu loše, a u nju će se useljavati kada ekonomske prilike budu povoljne.

Hoćemo li biti u stanju usvojiti euro, to je pak posve druga priča. Hrvatska narodna banka inzistira na toj strategiji koju je voljna svesti i na trajni boravak u Europskom tečajnom mehanizmu (ERMII) u slučaju da nam zbog visine javnog duga ne odobre usvajanje eura. No, čak ni boravak u ERMII ne rješava temeljni problem, a to je da nam on i dalje ne jamči stabilnost tečaja i eliminaciju tečajnog rizika iz ekonomije. To znači da bismo trebali početi razmišljati o drugoj izlaznoj strategiji naše monetarne politike. Jer ako je suditi po neopreznom proračunu za 2017., izvjesno je da ne postoji politička volja za konsolidaciju javnih rashoda, a bez te volje nećemo biti u stanju usvojiti euro.

BUDUĆNOST GOTOVINE

RAT EU PROTIV KEŠA: USKORO VIŠE NEĆEMO MOĆI KUPOVATI GOTOVINOM 'Mnoge su zemlje već uvele tu praksu. Vlade to obožavaju, tako vas mogu kontrolirati'

Autor: Dora Koretić

Foto: Reuters

“Mnoge su zemlje već uvele tu praksu. U nekim američkim državama također ne možete plaćati gotovinom iznad određenih iznosa. Vlade to obožavaju. Tako vas mogu kontrolirati. Želite li kupiti šalicu kave, znaju koju kavu pijete i gdje je pijete”, optužuju kritičari

U naporima da, barem tako tvrde, smanji mogućnost financiranja terorizma i pranja novca, Europska unija najavila je oštru i nemilosrdnu borbu protiv - keša.

Da - gotovine, papirnatog novca - uglavnom, protiv “opipljivih para”, vrlo vjerojatno i zato što se njezina borba protiv originalnih terorista od krvi i mesa posljednjih desetljeća nekako pokazala uzaludnom.

Zašto protiv gotovine?

Zato što je upravo keš, prema brojnim europskim i svjetskim istraživanjima, platforma koja idealno pogoduje “lošim dečkima”; svima onima koji za sobom ne žele ostavljati digitalne niti ikakve druge tragove, koji žele ostati skriveni, daleko od očiju javnosti, a kamoli represivnog aparata koji ih godinama bezuspješno pokušava uloviti.

Šalu na stranu - svijet ionako već spontano sam po sebi sve više odbacuje gotov novac i okreće se kartičnom plaćanju - pa čak i plaćanju virtualnim apoenima - ali sudeći prema najnovijoj inicijativi Europske unije koja je predložena 23. siječnja ove godine, u skorijoj budućnosti praktički više neće biti moguće u potpunoj anonimnosti za gotov novac kupovati one malo skuplje i vrednije artikle.

Dozvoljeni prag

Što će biti eventualni maksimalni dozvoljeni prag u korištenju gotovine, još nije poznato, ali moguće je da će se Europska unija poslužiti već nekim postojećim ograničenjima i regulativama koje pojedine zemlje EU koriste znatno prije nego što je predložena ova inicijativa.

Poznat je primjer Francuske, gdje je gornja granica gotovinskog plaćanja 3000 eura za fiskalne rezidente, a trgovci kod primanja gotovine imaju pravo odbiti sve uplate koje podrazumijevaju više od 50 kovanica.

Njemačka, Malta, Cipar, Slovenija, Island, Austrija i Litva dosad nisu osjećale potrebu implementirati ovaj limit, iako je njemačka Vlada, obavijestio je u veljači prošle godine Deutsche Welle, intenzivno stala razmišljati treba li možda uvesti gornju granicu za plaćanje u kešu.

Postojeća rješenja razlikuju se od države do države - u Mađarskoj privatne osobe, primjerice, ne poznaju limit u plaćanju gotovinom, ali pravne su obvezne odbiti gotovinu ako svota premašuje milijun i pol mađarskih forinti (oko 5000 eura), dok se u Portugalu kartica mora provući za svaku kupnju iznad 1000 eura.

U Češkoj je limit za plaćanje gotovinom zacementiran na 350.000 kruna (oko 14.000 eura), a limit za rezidente u Španjolskoj postavljen je na 2500 eura.

Dakle, tisuću je rješenja i modela među kojima se može birati, a sve u svrhu poštovanja već donesenog akcijskog plana EU u borbi protiv terorizma koji podrazumijeva ažuriranje europskih regulativa i prilagođavanje postojećih novim prijetnjama i metodama borbe.

Poznata je činjenica, upozorava znanstvena savjetnica Ekonomskog instituta u Zagrebu Jelena Budak, da se dio kriminalnih aktivnosti, a tako i terorizma, financira gotovinom, što je u posljednje vrijeme posebno vidljivo na primjeru krijumčarenja ljudi, odnosno izbjeglica koje na putu prema EU plaćaju usluge krijumčarenja u gotovini.

- Gotovina postaje atraktivnije sredstvo plaćanja ilegalnih aktivnosti paralelno s umrežavanjem institucija i razmjenu podataka o bankovnim transakcijama u svijetu i sve je teže i skuplje zamračiti tokove novca, prikriti izvore financiranja terorizma te oprati nelegalno stečen novac. Razumljivo je onda da se politikama nastoji suziti manevarski prostor i novčane tokove usmjeriti u kanale koje je moguće kontrolirati - pojašnjava Budak napore Europske unije.

Kako se objašnjava u ovoj inicijativi, ona se savršeno nadovezuje na odluku Europske centralne banke (ECB) iz svibnja 2016. godine, kojom se ukida daljnja proizvodnja novčanice od 500 eura, a dopušteno je da bude u optjecaju najkasnije do 2018. godine, nakon čega je više neće smjeti biti na tržištu.

Pranje novca

Inicijativa se nadalje nadovezuje na treću Europsku direktivu protiv pranja novca, koja dilere umjetninama i antikvitetima prisiljava da identificiraju sve kupce i vode podatke o svim transakcijama većim od 15.000 eura.

Ipak, prije nego što inicijativa doista bude prihvaćena, Europska će unija morati riješiti nekoliko prepreka koje stoje na putu njezine implementacije.

Prvo, treba utvrditi neki gornji limit dopuštenog gotovinskog plaćanja koji će biti prihvatljiv i smislen u svim zemljama EU, posebno s obzirom na šarolikost njihove platežne moći, valuta, gospodarskih prilika, ali i postojećih praksi kad je u pitanju kartično plaćanje.

Stalni nadzor

Hrvatska je, primjera radi, s gotovo devet milijuna debitnih i kreditnih kartica i njihovim godišnjim rastom od dva posto u samom vrhu EU prema broju kartica po stanovniku, ali je i dalje muči problem što se karticama može plaćati u samo 11 posto ukupnog broja poslovnih objekata, kao i činjenica da se 44 posto izdanih kartica zapravo ne koristi.

Drugo, Unija će se morati pozabaviti i optužbama onih koji tvrde da je ograničavanje korištenja gotovine zapravo korak prema potpunom i legaliziranom gubitku anonimnosti koji će vladama zemalja Europske unije praktički dopustiti kontinuirani nadzor svih njihovih građana.

Najglasniji je u promicanju ove ideje posljednjih dana investicijski guru Jim Rogers, koji inicijativu uspoređuje s Big Brotherom.

“Mnoge su zemlje već uvele tu praksu. U nekim američkim državama također ne možete plaćati gotovinom iznad određenih iznosa. Vlade to obožavaju. Tako vas mogu kontrolirati. Želite li kupiti šalicu kave, znaju koju kavu pijete i gdje je pijete”, znakovito je poručio i naglasio da će Vlade, u pokušaju da zataškaju prave razloge kompletnog nadzora, uvijek to opravdavati “javnim dobrom”.

Jelena Budak ipak ističe da je u digitalno doba posve iluzorno vjerovati da korištenjem gotovine štitimo svoju privatnost.

“Zapravo je štitimo u zanemarivoj mjeri u odnosu na druge sfere svakodnevnog života, u kojem privatnosti jednostavno više nema. Nije problem zadiranje u privatnost u smislu prikupljanja podataka o transakcijama, nego je glavno pitanje tko ima pristup podacima i ovlasti korištenja te u koje svrhe. Dakle, pitanje je nadležnosti i kontrole, a za to, bojim se, nitko nema pouzdano dugoročno rješenje ni na svjetskoj razini. Pojedinaac jednostavno mora biti svjestan da u današnje doba u svakom djeliću svog života ostavlja neizbrisiv zapis i da ga korištenje gotovine neće spasiti od narušavanja privatnosti - smatra Budak. Sličnog su mišljenja i predlagatelji inicijative koji se većinom pozivaju na veliko Europolovo istraživanje pod nazivom “Zašto je gotovina i dalje kralj plaćanja”.

Riječ je o velikoj strateškoj analizi načina i metoda korištenja gotovine od strane kriminalnih organizacija i terorista, a među kojima su krijumčarenje ili pranje novca, kao i nešto sofisticiraniji načini stapanja nelegalnih sredstava u posve legalnu ekonomiju.

Ono što je na razini EU zamijećeno kao paradoks jest činjenica da se količina papirnatih novčanica, neovisno o redovitom godišnjem smanjenju udjela gotovinskog plaćanja, neprestano povećava, pa ih je krajem 2014. godine na razini Unije u optjecaju bilo ukupno trilijun, od čega se 54 posto odnosi na velike novčanice od 100 do 500 eura.

Krupne novčanice

Općenito, tada zabilježene novčanice od 500 eura u optjecaju novca predstavljale su gotovo 30 posto ukupno dostupnog novca u gotovini, što je bilo posebno znakovito s obzirom na to da su brojna istraživanja pokazivala kako 56 posto ispitanika nikad u životu nije uživo vidjelo tako izdašnu novčanicu.

Gdje su se, dakle, sve one nalazile i je li doista moguće da su isključivo u rukama kriminalnih organizacija?

Europol vjeruje da jest, a to dodatno potkrepljuje podacima iz 2011. godine, koji su pokazali da se od tadašnjih 840 milijardi eura novčanica u optjecaju za konkretne transakcije koristi ukupno jedna trećina te da za nekih 200 milijardi eura istražitelji ne znaju gdje se nalaze niti za što se koriste.

Naravno, ne služi baš sav taj novac za ilegalne poslove jer čak i kriminalci imaju potrebu obavljati legalne transakcije - primjerice, kad si kupuju hranu, plaćaju noćenja, podmiruju troškove prijevoza.

Njegov dobar dio, dakle, koristi se u svrhe potpuno legalne ekonomije, ali se onda i dobar dio nelegalnih sredstava stapa u legalnu ekonomiju, čime mu se prikriva trag te zauvijek gubi izvor.

Metode su šarolike - od fizičkog krijumčarenja novca (u tome prema podacima Europol prednjače Kinezi i Nigerijci dok je za Ruse i Ukrajince zamijećeno da u velikom broju i često na granicama prijavljuju unos maksimalnih zakonom propisanih iznosa u pojedinu destinaciju), preko njegova pretakanja u "cash friendly" biznise poput restorana, autopraonica, solarija i ostalih obrta koje smo navikli gledati u filmovima.

Prljavi novac

S globalizacijom se potom javlja i takozvana "Trade base money laundering" metoda, koja podrazumijeva stapanje ilegalnih sredstava u legalnu ekonomiju kroz burzovne transakcije, no i dalje najviše prednjači "zamjena" prljavog novca za vrijednosti poput dijamanta, umjetnina, nakita ili nekretnina, koji ne samo da ne gube na vrijednosti, nego u nekim slučajevima mogu osigurati i profit.

Financiranje terorizma, spominje se u istraživanju, pritom se razlikuje od pranja novca, ponajviše zato što se u pranju novca pokušava sakriti njegov trag dok se kod financiranja terorizma pokušava prikriti cilj za koji će novac u konačnici služiti.

Metode kojima se koriste teroristi pritom su slične onima koje se koriste u pranju novca.

Gotovinu se rado krijumčari preko granice, kao u slučaju dvojice Libanonaca koji su 2013. godine na briselskom aerodromu uhićeni sa 770.000 eura gotovine za koju se sumnjalo da je za financiranje Hezbollaha.

Keš se potom povezuje i s nedavnim slučajevima terorističkih napada u Belgiji i Parizu, a posebno s ovim posljednjim, u kojem je jedan od terorista, osumnjičen za ubojstva 17 osoba, pred policijom bježao s ukupno 20.000 dolara u gotovini.

Kad je u pitanju Hrvatska, inicijative EU možda neće pripomoći u svrhu borbe protiv terorizma, ali je svakako dobra za gospodarstvo u kojem, prema procjenama, 10 do čak 30 posto otpada na sivu ekonomiju.

- Bezgotovinsko plaćanje ima važnu ulogu u suzbijanju sive ekonomije jer svaka transakcija elektroničkog plaćanja ostaje zabilježena, a za gotovinsko se plaćanje legalnih kupnji ponekad ne izdaje račun. Za plaćanje karticom ili elektronskim putem u pravilu se izdaje račun, transakcija je u svakom slučaju zabilježena i obračunavaju se porez i druga davanja. Bezgotovinsko plaćanje suzbija poreznu utaju, rad na crno i druge oblike sive ekonomije - pojašnjava Jelena Budak.

To možda najbolje sugerira da će i kod nas, čini se, biti prilično velik broj onih koji se ovoj inicijativi odupiru.

NEZAPOSLENOST MLADIH

Od 1. ožujka 'volontirat' će i mladi s četverogodišnjom srednjom školom

Autor: Ljubica Gatarić

Foto: Patrik Macek/PIXSELL

Od 243 tisuće radnika koji traže posao u Hrvatskoj, 68 tisuća je mladih do 20 godina i 38 tisuća nezaposlenih koji nemaju ni jednog dana radnog staža

Broj nezaposlenih spustio se na najnižu razinu u zadnjih 25 godina, no bez obzira na to, posao u ovom trenutku traži 243 tisuće radnika. Među njima je 68 tisuća mladih do 29 godina života, ali i 38 tisuća osoba koje nemaju ni jednog dana radnog staža, pa je samo pitanje vremena kad će se i oni pridružiti desecima tisuća ostalih koji su napustili zemlju.

U državnom proračunu ove je godine, zajedno sa sredstvima koja bi se trebala povući iz europskih fondova, osigurano 1,5 milijardi kuna za aktivne mjere zapošljavanja. Radi se o mjerama koje godišnje obuhvate između 50 i 60 tisuća nezaposlenih kojima su nudi doškoloavanje, prekvalifikacija, potpora za samozapošljavanje, a najveći interes postoji za stručno osposobljavanje i javne radove.

Prva mjera namijenjena je mladima, a javni radovi dugotrajno nezaposlenim i starijim osobama. Ministarstvo rada priprema izmjenu nekoliko zakona s područja zapošljavanja kako bi se otvorio prostor za ambicioznije uključivanje države na tržište rada.

Manjak prakse u školi

Pravo na popularno "Mrsićevo volontiranje", tj. stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa, od ožujka bi se trebalo proširiti i na nezaposlene mlade ljude sa završenom četverogodišnjom srednjom školom. Sada se plaćeno stručno osposobljavanje primjenjuje na nezaposlene sa završenim fakultetom i obrtničkom školom, a upravo se mladi s četverogodišnjom srednjom školom najsporije zapošljavaju.

– U obrazovnom procesu nedostaje praktične nastave tako da načelno mogu podržati proširenje mjere na mlade sa srednjom stručnom spremom – kaže Iva Tomić, analitičarka tržišta rada s Ekonomskog instituta Zagreb. – Statistički, Hrvatska nikad nije bolje stajala s brojem nezaposlenih, no te brojke ne pokazuju stvarno stanje. Stručno osposobljavanje nije idealna mjera jer nije usmjerena na otvaranje radnih mjesta, ali premošćuje nedostatak praktičnog rada i osigurava stjecanje radnog iskustva – dodaje Tomić.

Nije dovoljno da ne odlaze

Zajedno s pripremom zakonskih izmjena, radi se i na pojednostavljivanju postojećih programa, a razmatra se i mogućnost povećanja naknade za stručno osposobljavanje sa sadašnjih 2400 kuna za dvjestotinjak kuna. Ukupni budžet za stručno osposobljavanje u ovoj godini iznosi 696 milijuna kuna.

– Uпитno je da stručno osposobljavanje mora trajati najmanje godinu dana – jer često nisu u pitanju poslovi vrlo visoke razine složenosti, a i u lanjskoj evaluaciji usavršavanja za većinu poslova i polaznici i poslodavci i mentori pretežito su konstatirali da je šest ili tri mjeseca dovoljno za ovladavanje zahtjevima radnog mjesta. Svaki mjesec pohađanja mjere proračun stoji nešto više od četiri tisuće kuna – ističe sociolog Teo Matković.

Procjena državnih mjera od vanjskih stručnjaka, objavljena početkom 2016., pokazala je da 7 od 10 mladih ljudi koji su prošli stručno osposobljavanje pronalaze posao unutar godine dana od prestanka te mjere, dok je kod kontrolne grupe mladih koja nije bila obuhvaćena osposobljavanjem broj zaposlenih unutar godine dan bio 4,7 od deset. Stručnjaci su upozorili i na fenomen „ubiranja vrhnja“, koji sugerira da kroz stručno osposobljavanje na teret države prolazi "krema" nezaposlenih, mladi koji bi i bez toga brže dolazili do posla.

– Sumnjam da će uključivanje većeg broja mladih ljudi u stručno osposobljavanje zaustaviti val odlazaka mladih u inozemstvo, ali načelno to je dobra odluka. Mladi će prestati odlaziti kad im se ponude konkretna radna mjesta i respektabilna plaća od koje mogu živjeti – zaključuje Iva Tomić.

ŽELJKO LOVRINČEVIĆ:

Ako ne bude reformi, prijeti nam društveni kanibalizam

Autor: Lidija Kiseljak

Gospodarstvo raste jer su cijene energenata još niske, kao i cijena kapitala. Ostale su nam dvije godine za strukturne reforme i zato se politika ne smije uljuljkati

Ekonomski stručnjak Željko Lovrinčević s Ekonomskog instituta u Zagrebu upozorava da Vlada mora iskoristiti vrijeme povoljnog vanjskog okruženja i porezne reforme za provođenje strukturnih reformi, a kako nam se ne bi dogodila situacija od prije deset godina kada to nismo učinili, pa nam je i uz upola manji javni dug i niži strukturni deficit nego sada nastupila velika kriza.

Što se iščitava iz najnovijeg izvješća EK o stanju ekonomije?

Ključan problem koji se može iščitati je niska stopa rasta potencijalnog BDP-a, a sve se sažima u problem niske proizvodnosti koju Hrvatska ima. Samo je proizvodnost ključ koji nam može pomoći u dugoročnom rastu ekonomije, što možemo ostvariti uz više rada, ali to je teže ostvarivo zbog demografskih kretanja ili ulaganja kapitala jer nema novca za velike državne projekte. Vidjet ćemo samo manje projekte koji se financiraju novcem fondova EU te privatne investicije.

Zašto je proizvodnost slaba?

Glavni je razlog već godinama spominjano izbjegavanje strukturnih reformi. U javnom sektoru broj zaposlenika nije se smanjivao, imamo problem u mirovinskom sustavu u kojem nije učinjeno ništa, jako malo na području socijalne skrbi, pravosuđe još uvijek ne funkcionira, a o teritorijalnom preustroju gotovo se više i ne govori. Nije ni bilo promjena kod institucija koje podupiru gospodarstvo.

Ipak, okruženje je zasad dobro, no imali smo ga u i u prošlosti, ali ga nismo na vrijeme iskoristili...

Gospodarstvo raste jer su cijene energenata još uvijek niske, kao i cijena kapitala. Imamo i našu sigurnosnu rentu već četvrtu godinu, tj. turizam, ali turizam uvijek ovisi o konkurenciji. Zato bismo i bez Vlade rasli oko dva do 2,5 posto, dok je porezna reforma pospješila rast još 0,5 posto. No iscrpit će se i učinci porezne reforme. Stoga, ostale su nam dvije godine za ozbiljnije strukturne reforme, odnosno sve dok imamo pozitivne čimbenike izvana. Ako ih ne iskoristimo, dogodit će nam se potencijalna stopa rasta koju nam EK i predviđa – jedan posto. Zato mislim da se politika ne smije uljuljati kako nam se ne bi dogodila situacija kakvu smo imali od 2003. do 2007., nakon čega smo se osvijestili i upali u krizu, najdulju u odnosu na ostale zemlje. Ako se Vlada uljulja, onda nam nakon povoljnog makroekonomskog okruženja koje sada imamo može uslijediti društveni kanibalizam.

Deficit i javni dug popravljaju se, a raste i BDP, koliko je to održivo?

Moja je procjena da će lanjski deficit završiti na razini oko 1,5 posto BDP-a i da ćemo izaći iz procedure prekomjernog deficita. Smanjuje se i javni dug, ali veći pad sprečava niska stopa potencijalnog rasta. Zato moramo biti učinkovitiji u smislu produktivnosti, jer nema sigurnog čimbenika za manji javni dug i bolji životni standard. Postoji i puno potencijalnih obveza za proračun kao što je slučaj švicarski franak, Ina – MOL... što ne treba podcjenjivati jer je njihova visina oko 15 milijardi kuna. Mislim da će do kraja mandata javni dug biti na razini od 81 posto BDP-a. No, tada će već i doći novi ciklus rasta kamata s kojima ćemo servisirati dugove, što je opet prijetnja za rast javnog duga. Prema mojim procjenama, stopa dinamike rasta na prijelazu godine prešla je 3,5 posto.

Cijene energenata već rastu, koliko će se poskupljenja odraziti na životni standard?

Ovu godinu počeli smo s inflacijom od 0,9 posto, što je niže nego u ostatku EU, jer imamo nisku međugodišnju cijenu energenata. Međutim, radikalna promjena uslijedit će od travnja i prema kraju godine zamah inflacije bit će veći i premašit će dva posto.

Rastu i parametri – izvoz, zaposlenost... što i EK spominje u izvješću.

Izvoz raste, ali je teško ustvrditi koliki je stvarni udio izvoza, a koliko se odnosi na provoz roba. Isto je teško utvrditi i za tržište rada, jer se ne zna je li do rasta zaposlenosti došlo zbog pada nezaposlenosti ili je on posljedica iseljavanja. Oporavak koji je siguran jest onaj u radno intenzivnim djelatnostima, tj. uslugama.

Govori se u posljednje vrijeme o ubrzanom uvođenju eura, kakve su nam za to šanse?

Bitnije nam je da kroz četiri do pet godina zadovoljimo kriterije s kojima možemo ući u tečajni mehanizam, kako bismo imali manju premiju rizika. Uz konsolidaciju javnog duga, treba i smanjiti strukturni deficit koji je velik zato što rastemo iznad potencijala. Tek budemo li imali kontinuitet stabilnih javnih financija, onda možemo govoriti o uvođenju eura.

Specifičnost nam je i drukčija integracija u EU.

Da, hrvatski resursi integriraju se kroz inozemna vlasništva, ali ne i građani, koji se sve više integriraju izvan zemlje, tj. iseljavaju se. To se u drugim tranzicijskim zemljama nije događalo. Kod nas se to događa upravo zbog situacije kakvu imamo, a koja se opet svodi na potencijal rasta od jedan posto.

Bili ste među prvima koji ste upozoravali na veliku prijetnju problema demografije.

Kod nas su se preklapila dva problema – prirodno starenje i iseljavanje. Iseljavanje ovisi o tome koliko ste posložili institucije, a kod nas je tu progres spor. Starenje se ubrzano događa. Na kraju se naš mirovinski sustav sve više pretvara u sustav socijalne skrbi. Zdravstveni sustav funkcionira, ali ne može se do usluge pa se događa erozija kvalitete i loš pristup usluzi. Sve je to dugoročno neodrživo, društvo nam stari, ali se ne bogati i zato je potrebno istraživački pristupiti tom fenomenu.

Hrvatsko gospodarstvo u zadnjem kvartalu 2016. raslo najviše u devet godina?

Zahvaljujući rastu osobne potrošnje, investicija i industrijske proizvodnje, makroekonomisti procjenjuju da je hrvatsko gospodarstvo u četvrtom lanjskom tromjesečju poraslo više od 3 posto, što bi bio najveći skok u gotovo devet godina.

Državni zavod za statistiku (DZS) objavit će idućega tjedna prvu procjenu bruto domaćeg proizvoda (BDP) u posljednjem lanjskom tromjesečju, a osam makroekonomista koji su sudjelovali u anketi Hine, procjenjuje u prosjeku da je gospodarstvo poraslo za 3,3 posto u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Njihove procjene rasta kreću se u rasponu od 2,7 do 3,8 posto. Bit će to već deveto tromjesečje zaredom kako BDP raste, i to brže nego u prethodnom, kada je gospodarstvo poraslo 2,9 posto na godišnjoj razini.

Rast od 3,3 posto bio bi najbrži još od prvog kvartala predrecesijske 2008. godine, kada je BDP porastao 3,4 posto. Makroekonomisti u anketi navode da se rast gospodarstva ponajviše zahvaljuje jačanju osobne potrošnje, najveće sastavnice BDP-a. Promet u trgovini na malo na godišnjoj razini raste već 28 mjeseci zaredom, što nije zabilježeno od kada DZS vodi te podatke.

Pozitivno će na BDP utjecati i snažno ubrzanje rasta industrijske proizvodnje, koja jača već 23 mjeseca zaredom, što je njezin najdulji pozitivan niz od 2007. godine. Izvoz je i lani nastavio trend rasta, treću godinu zaredom. Prema prvim podacima DZS-a, vrijednost hrvatskog robnog izvoza porasla je u prošloj godini 5,1 posto, na 92 milijarde kuna.

Prema najnovijoj anketi Hine, osam makroekonomista procjenjuje da je rast BDP-a u prošloj godini iznosio 2,9 posto, dok su prije tri mjeseca očekivali 2,6 posto. Pritom se njihove procjene rasta kreću u rasponu od 2,5 do 3,1 posto. U ovoj se godini, pak, očekuje daljnje ubrzanje rasta. Tako u anketi osam makroekonomista procjenjuje u prosjeku da će BDP porasti 3,1 posto. Njihove procjene rasta kreću se u rasponu od 2,7 do 3,5 posto.

Hrvatska narodna banka povećala je, pak, procjenu rasta BDP-a u ovoj godini na 3 posto, dok je prije očekivala 2,5 posto. Ekonomski institut Zagreb očekuje rast gospodarstva od 2,9 posto, dok je prije prognozirao 2,6 posto. Vlada je, pak, proračun za ovu godinu temeljila na procjeni rasta gospodarstva od 3,2 posto. Ostvare li se procjene o rastu BDP-a u 2017. za više od 3 posto, bio bi to najveći skok gospodarstva od 2007. godine, kada je poraslo 5,2 posto.

GOSPODARSTVO

Zašto se Hrvatska treba bojati pada nezaposlenosti

Autor: Dalibor Dobrić

Odlazak radne snage donosi daleko veće opasnosti za državu nego što je prividna korist od smanjenja nezaposlenosti. Bez ljudskog kapitala nema rasta gospodarstva, upozoravaju stručnjaci.

Na prvi pogled, država kao da može biti zadovoljna zbog masovnog iseljavanja kojem svjedočimo proteklih godina. Jedan od gorućih problema u Hrvatskoj rješava se sam - broj nezaposlenih u godini dana između sredine 2015. i sredine 2016. pao je za čak 95 tisuća. Istovremeno međutim, prema podacima HGK, broj zaposlenih porastao je za samo 14 tisuća, što znači da je iz Hrvatske „nestalo“ 80 tisuća ljudi koji su tražili posao. Odlazak radne snage, međutim, donosi daleko veće opasnosti za državu nego što je prividna korist od smanjenja nezaposlenosti. Pad BDP-a i urušavanje mirovinskog sustava padaju odmah na pamet.

„Iako se iseljavanjem stvara manji pritisak na tržište rada, odnosno smanjuje se broj nezaposlenih, istovremeno se smanjuje i radno-aktivno stanovništvo, odnosno ponuda rada što u dužem roku može imati prilično negativne učinke, odnosno može ograničiti rast gospodarstva. Posebice ako među iseljenima ima relativno puno mlađeg i obrazovanijeg stanovništva“, kaže za Deutsche Welle dr.sc. Iva Tomić, znanstvenica s Ekonomskog instituta Zagreb, koja se bavi ekonomikom rada i mirovinskim sustavima.

Kako se hrvatsko gospodarstvo počelo stidljivo oporavljati, poslodavci su ponovno počeli zapošljavati, međutim, mnogi se žale da unatoč i dalje velikom broju prijavljenih na Zavodu za zapošljavanje, u pojedinim zanimanjima ne mogu naći radnike. Poseban je problem s visokoobrazovanim radnicima, prije svega u ICT zanimanjima (informacijska i komunikacijska tehnologija), a sve veći problem postaje i odlazak liječnika, o čemu smo već pisali. Iako za hrvatske prilike relativno dobro plaćeni, liječnici odlaze zbog mogućnosti napredovanja, edukacije, te humanijih uvjeta rada, s manje napornih dežurstava, primjerice.

Ništa od rasta gospodarstva

No, kaže dr.sc. Tomić, prisutan je i nedostatak niskokvalificiranih radnika, primjerice u građevinarstvu ili ugostiteljstvu. Ne bi li si osigurale radnike, turističke tvrtke su tako ove godine ranije nego ikad počele potragu za sezonskim zaposlenicima, a poprilično je nezadovoljstva i među poslodavce i među sezonske radnike unijela vladina odluka da smanji naknade za tzv. „stalne sezonce“ tijekom razdoblja dok ne rade. To bi moglo više njih potaknuti da jednostavno odu u zemlje gdje će se njihove usluge bolje plaćati tijekom cijele godine.

A bez radne snage, bez ljudskog kapitala, nema rasta gospodarstva. „Obzirom na demografska kretanja u Hrvatskoj, odnosno starenje stanovništva, iseljavanje građana mlađe dobi može značiti da u budućnosti jednostavno neće imati tko raditi što automatski znači i ugrožen rast gospodarstva“, kaže Iva Tomić. Ističe da neke zemlje vlastiti nedostatak radne snage u pojedinim zanimanjima nadomještaju „uvozom“ radne snage, no Hrvatska nije u toj poziciji, jer visokokvalificiranim radnicima i dalje nije privlačna.

Sve veći udio starije populacije uz povećano iseljavanje s vremenom će ugroziti i mirovinski sustav. Naime, već je danas (podaci za siječanj 2017.) omjer zaposlenih i umirovljenika 1,2:1, a uz postojeće trendove bi se on za nekoliko godina mogao preokrenuti pa je pitanje na koji će se način financirati mirovine umirovljenika.

Ni doznake iz inozemstva neće pomoći

U Hrvatskoj zasad transferi iz inozemstva nemaju veći utjecaj na BDP (ispod 5%), za razliku od nekih država iz bližeg hrvatskog okruženja, primjerice Kosova, s kojim se po broju ljudi koji odlaze u inozemstvo Hrvatska može uspoređivati. Udio transfera u kosovskom BDP-u je veći od 11 posto. Hrvatska, međutim, teško može očekivati čak i taj pozitivan efekt. Naime, iako bi se s povećanim brojem ljudi koji odlaze u inozemstvo moglo očekivati i povećanje udjela doznaka, to uvelike ovisi o načinu i strukturi iseljavanja, kaže dr. sc. Tomić. „Primjerice, ako se iseljavaju cijele obitelji, što je očito čest slučaj, onda zapravo nema ni potrebe za slanjem doznaka. Konačni učinak ćemo zapravo vidjeti tek za nekoliko godina“, dodaje i ističe da je važno napomenuti da doznake iz inozemstva same po sebi ne dovode do nekog značajnijeg rasta gospodarstva.

„Štoviše, neka istraživanja su pokazala da doznake iz inozemstva zapravo smanjuju motivaciju za sudjelovanjem na tržištu rada domicilnog stanovništva, obzirom da imaju drugi izvor dohotka, što posljedično može dovesti do još većih distorzija na tržištu rada. Ako bi se doznake iz inozemstva, pak, koristile u neke produktivne svrhe, kao što su investicije, onda bi one mogle u nekoj mjeri pomoći rastu gospodarstva“, kaže naša sugovornica s EIZG-a.

Činjenica da se iseljavaju cijele obitelji posebno je poražavajuća, naravno, jer je u takvim slučajevima teže očekivati da će se one vratiti, posebno djeca koja će odrastati i školovati se u drugim zemljama. Hrvatska tako ostaje bez cijelih generacija koje nema tko zamijeniti. Država na to, međutim, nema cjelovit i smislen odgovor, a jedan od razloga za to je i što jednostavno – nema podataka. Naime, nitko ne zna koliko se točno ljudi iselilo proteklih godina. Zavod za statistiku raspolaže nepotpunim podacima, kao i MUP. To stvara probleme kako znanstvenicima koji pokušavaju pratiti taj problem, tako i državi koja jednostavno ne može voditi takozvanu „politiku temeljenu na dokazima“, koja se uvelike promovira unutar EU-a, kaže dr. Tomić.

Nitko nema podatke

„Mi istraživači često smo prisiljeni oslanjati se na potpuno neznanstvene metode zaključivanja, odnosno na intuiciju ili 'anegdotalne dokaze', a vlada donosi politike i mjere također temeljene na nekakvim 'osjećajima' ili, još gore, pritiscima pojedinih interesnih skupina.“

„Apsolutno točne podatke nemoguće je, naravno, dobiti jer se nikoga ne može prisiliti da se prijavi u Državni zavod za statistiku kad se iseljava (posebno s obzirom na to da u početku mnogi smatraju da se iseljavaju samo privremeno). Međutim, boljom umreženošću različitih institucija unutar države (MUP, MZOS, tj. škole, HZMO, Porezna uprava, ...), ali i umreženošću s relevantnim institucijama u drugim državama, prije svega onima u zemljama Europske unije, bi se svakako dobile znatno pouzdanije informacije od ovoga što trenutno imamo na raspolaganju“, kaže dr. Tomić koja zbog toga ističe da razgovor o točnijim posljedicama masovnog odljeva radne snage i stanovništva nije moguć. „O tome ćemo moći govoriti tek kad budemo imali neke konkretnije podatke (broj i struktura - dobna, spolna, obrazovna, regionalna, ... - iseljenih). Na žalost, nisam sigurna koliko ćemo u tome uspjeti do objave rezultata idućeg Popisa stanovništva“, ističe dr. Tomić za DW.

A do tada bi se mogla ostvariti mračna crnohumorna opaska koju često možete pročitati u komentarima ispod tekstova o iseljavanju: „Tko zadnji izađe iz zemlje, nek' ugasi svjetlo.“